

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje . . užaugtose
gromatose . . . 6 rubl.,
Prusose . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtą dalį ištisos eilutės
smulkaus rašto 20 pten. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje, Tilžėje.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Rusai ir mes.

Daug skaudamų vietų yra mūsų tautos gyvenime, daug sąlygų daro ją nelaimingesne už kitas tautas, kurių gyvenimas šiek-tiek panėsi į mūsų; norint pasitikrinti, juog mes ant kiekvieno žingsnio kenčiame didesnius sopulius, kurių nežino sąnariai civilizuotų viešpatysčių, pakanka nors paviršium tik žvilgterėjus į smulkesnių tautų gyvenimą. Visur regime, kad nors tauta ir priguli nuo kitos, turinčios savo rankose politišką valdžią, nors ji ir neturi lygių tiesų su viešpataujančia tauta, bet vis tik neuždrausta jai atvirai kovoti ir reikalauti, kad išpildytų jos norus; jai nedraudžia kalbėti apie savo reikalus spaudoj, taisyti drangystes kuo yvairiausiems siekiams, rinktis kuopon del visomenės reikalų ir t. t.; o mes nė sapnuot negalime šitų žmogystės tiesų, užimančių pirmutinę vietą kiekvienos viešpatystės konstitucijoj. Rusijoj žmogystė ir visuomenė neturi jokios vertės prieš viešpatystę; jodviem pripažįta tik minimum tiesų, be kurių negalėtų apsieiti žmogus, nors ir menkiausia turėtų dvasiškų ir materijališkų reikalų. Priguli tai nuo ypatingo supratimo viešpatystės naudos, pagal kuri juo viešpatystė stipresnė, juo mažesnę laisvę teturi žmogus; delto vyriausybė neleidžia nieko, kas tik-tai gudrina žmogų ir puošia jo gyvenimą, o viską ima į savo globą, idant kiekvieno mintis ir darbus galėtų taikinti prie savo siekių. Visus slėgia kuo smulkiausia priežiūra, ir sargai tvarkos, kad įmanytų, tartum išrautų iš dušios tą kibirkštėlę, kuri neduoda žmogui pavirsti į gyvulį ir be paliovos skatina jį jieskoti idėalų ir pragumų, su kurių pagelba galėtų nusimesti nuo savęs purvus ir jungą, jį slėgiantį. Nelaisvė ir persekiojimas geresnių apsi-reiškimų žmogaus dvasios neduoda augti visuomenės gyvenimui ir paverčia jį į sunkų miegą, alsinantį pajėgas, vargstančias nuo slėgiančio jungo. Delto suvis nestebėtina, juog Rusijoj viskas priguli tik nuo vienų valdininkų, o visuomenės tartum nė nėra; kiekvienam teipgi suprantama, kad prie tokių politiškų sąlygų padėjimas tautų, patekusių po Rusijos valdžią, turi but daug sunkesnis, nekaip kitose viešpatystėse; jos negali nė sapnuoti, kad leista būtų atvirai kovoti už savo tiesas, ir panašios žmogų, kuri muša surišę, idant negalėtų gintis. Tai galima pasakyti ypač apie Lietuvius. Nėra

po Rusijos valdžia tautos, kuri būtų teip prispausta, kaip mes; nekalbant jau apie tai, kad mes neturime tiesų, iš kokių patys Rusai naudojasi, kad mums viskas užginta, apie ką įstatymai tiesiog nekalba, kad tai galima daryti, vyriausybė nepripažįsta mums nė tokių tiesų, kokias turi kitos tautos, po Rusų valdžia gyvenančios. Lenkai, Latviai, Vokiečiai ir k. k. turi savo spaudą, gali rupintis, kaip nori, apie savo dvasiškus reikalus, kad tik neperžengtų viešpatystės įstatymų, o mums ir tai draudžia valdžia, versdama priimti svetimą kalbą ir literatūrą. Ir vis tai turime kęsti amžiuoj, plačiai garsinančiam brolystę, laisvę ir lygybę, kaip pamatus šiandienės kultūros, be kurių žmonės negali buti laimingi. Įsigilindamas į viešpatystės užduotis, nenori, tartum, tikėti, kad valdžia ištikrųjų manytų, juog sugražinimas mums spaudos galėtų užkenkti Rusijos laimei, ir noroms-nenoroms klausi savęs, ar nėra čia kokio-nors nesusipratimo, kokios-nors klaidos, kurios valdžia negali sau išaiškinti. Juk prityrimas rodo, kad Lietuvius negalima surusinti draudžiant spaudą, kaip tai manė 60-tuose metuose; juk, tarp daugelio užduočių, viešpatystei turi rupėti geras dvasiškas ir materiališkas žmonių buvis, o spauda priguli prie sąlygų, be kurių negalimas toks buvis; šita teisybė tokia aiški, juog negali sujieskoti išmintingų motyvų, kuriais šiandien galima būtų išteisinti draudimą mums spaudos, ypač delto, kad mūsų spauda, kaip ir visų kitų Rusijos tautų, negalėtų kenkti viešpatystei, nes turėtų buti po tokia pat valdžios priežiūra, po kokia esti Rusijoj visa spauda.

Vis tai verčia manyti, kad Rusų politika su mumis, rasi, prilaiko nežinojimas mūsų gyvenimo arba klaidingas supratimas nekurių jo apsi-reiškimų, ypač delto, kad pati Rusų visuomenė labai mažai tepažįsta mūsų gyvenimą ir reikalus; tai matyt iš straipsnių apie Lietuvius, rašytų šimet rusiškuose laikraščiuose ir atspausť „Varpe“ pavidale vertalų. Teip antai, kiekvienas Lietuvius gali tik nusijuokti, radęs tokią nuomonę, kaip Nr. 60 „Русской Жизни“, straipsnyje „Литовский языкъ и русский шрифтъ“, kurio autorius sako, buk skaitlius nusidėjimų tulose vietose, kur Lietuviai gyvena, didinasi delto, kad valdžia verčia Lietuvius priimti rusiškas litaras, nes per tai kyla nesutikimai tarp senosios kartos, pripratusios prie lotynišku litarų, ir jaunosios,

norinčios rusiškų (teip bent reiktų suprasti autoriaus žodžius). Tokius absurdus tegali rašyti tiktai, kurs visiškai nepažįsta mūsų gyvenimo arba nori prikalbinti valdžią, kad su senąja karta elgtusi „bolieje vnušitelnim obrazom“. Ne mažiaus klysta teipgi „Russkija Viedomosti“ (numeryje 259), sakydamos, kad tik trečia dalis Lietuvių temoka lietuviškai skaityti ir, kad naudinga būtų leisti Lietuviams laikraštį, jeigu būtų reikalinga. Aišku, kad Russk. Viedom. da abejoja, ar mes dvasiškai, jau teip subrendę juog galėtume suprasti reikalingumą laikraščio, ir laiko mūsų tautą per tokią tamsią, juog pažįstančių lietuvišką raštą nepriskaito daugiau, kaip tik trečią dalį. Autorius, kuriam priguli tokia nuomonė, turėtų iki ausų išsižioti, jeigu šventą dieną nuveitų į bažnyčią, pamatytų, kad, rasi, tiktai trečia dalis neturi maldų knygų, o visi kiti meldžiasi ant knygų, dagi su dideliu vargu pargabentų iš Prusų. Nors klaidingumas minėtų nuomonių kiekvienam aiškus, vienok jas užėjęs da vis gali susiraminti, nes rašytojai, kuriems priguli tokios nuomonės, klysta ne iš pikto noro arba geisdami kenkti mums; bet kur-kas sunkiaus perkentėti nuomonės apie mus, randamas žvėriškoj literaturoj, kaip antai Vladimiriv'o nuomonės, išreikštos korespondencijoj iš Vilniaus į „Russkoje Obozrienije“ (gegužinis numeris). Vladimiriv'o priguli priežmogėdru, kurie, kad įmanytų, prarytų visus Lietuvius, Lenkus etc. ir užsigarduotų katalikų kunigais. Nusilenkdamas prieš savo neišpasakytą apetitą, jis skelbia, visa dvidešimčia pirštų isikabinęs į Jaroševyčios istoriją, neva Lietuviai senovėj jieškoję išganymo Rusų kulturoj ir beveik jau buvę priėmę jų kalbą ir dvasią, bet, nelaimė, pasipainioja Jadvyga, nežiurėdama, ką sakys XIX amžių nuolatos alkani Vilniaus publicistai, ir Rusų veikalai Lietuvoj suiro: Lenkų įtekmė išnaikino jų darbo vaisius ir išvedė Lietuvius iš vienintelio teisingo kultūros kelio. Dėlto šios dienos Vilniaus publicistai turį rupintis sugražinti Lietuvius ant senovės kelio ir galutinai surusinti juos, idant tokiu būdu atliktų istorijos užduotą darbą. Didelių klinčių negali but, nes Lietuviai norį prisiglausti prie Rusų; reikią tik smarkiaus dirbti, o jei ikišiol da nepasisėkė surusinti Lietuvių, tai tik dėlto, kad Vilniaus publicistai per daug miegoję o iš to naudojėsi Lenkai ir kunigai, platindami Lietuvoj lietuviškas knygas ir lietuviškus laikraščius, spausdomus užrubežyje. Dėlto reikią tiktai užgulti ant Lenkų ir kunigų, kad nedrystų piktinti Lietuvių lietuviškais laikraščiais ir knygomis, ir tada Vladimiriv'o su kompanija galėšes tris kartus persižegnoti, laimingai užraukęs Lietuvos istoriją.

Išrašytų nuomonių iš liberališkų ir žvėriškų laikraščių pakanka, idant galėtum pasitikrinti, ką apie mus skaito Rusų visuomenė ir kiek teismano apie mūsų gyvenimą ir reikalus. Jei tik senoji

karta nori lotyniškų litarų ir tik trečia dalis Lietuvių temoka lietuviškai skaityti, jei tik Lenkai ir kunigai, beplatindami lietuviškus laikraščius ir knygas, tegadina Rusų darbą Lietuvoj, tai galima manyti, kad lietuviška spauda mums visai nereikalinga ir kad draudžiant ją pasiseks mus surusinti. Teip, regisi, turėtų manyti ir vyriausybė, jeigu protautų, pasiremdama ant žinių, suteikiamų per laikraščius ir per vietinę administraciją, kuri, gal but, ne geriaus už Vladimiriv'ą pažįsta mūsų gyvenimą ir reikalus. Gal aš ir klystu, teip aiškindamas priežastis, kodėl vyriausybė negražina mums spaudos, kada jau tapo aišku, kad draudžiant ją negalima mūsų surusinti, vienok mums nepriderėtų ilgiaus tylėti ir mostelti ranka ant to, ką rašo apie mus rusiškuose laikraščiuose; butinai reiktų, kad mūs pačių balsai atsilieptų Rusų spaudoj ir išsklaidytų visokias nesuomones, kurios mums gali greičiaus kenkti, nekaip be jokios įtekmės pasilikti. Dėlto reiktų suveiti į pažintį su redakcijoms geresnių laikraščių, nes prityrimas rodo, kad be tokios pažinties nieko negali padaryti; geriausia galėtų atlikti tai mūsų tautiečiai, gyveną sostapilėse, ir tuo jie užsipelnytų širdingą ačių visų, kuriems karšina galvą bendri mūsų vargai. Beto, labai malonu būtų, kad mokantieji svetimas kalbas rašintų laiks nuo laiko užrubežiniuose laikraščiuose, kaip tai buvo jau paduotas užmanymas Varpe, nepamenu, kada. Apsvarstymas mūsų reikalų svetimoj spaudoj, ypač rusiškoje, būtų šimtą kartų naudingesnis, nekaip braminis kas laukimas valandos, kada ateis pats išganymas, bemąstant apie svieto tuštumą. Taigi, darbininkai, kuriems lemta gyventi civilizacijos centruose, ir kiti, sunaudokite savo gudrumą ant tėvynės laimės!

Šnypšliuose, 5 Gruodžio 1893 m. *Joniškis*

Badas.

Parašė Gr. Mačtet'as. Vertė A. Veliuoniškis.
(Pabaiga.)

Teip ir apsibuvo pas mus Ličarda, kol surasim jam koki darbą, kaip mes sakėme; bet to darbo jam, žinoma, nieks nejieškojo; pagaliaus mes jo nė nebūtumėm leidę ant jokio darbo. Mes ėmėm jį mokyti: mokyti jį buvo nesunku, nes b'ėšas labai mintrus vaikas, ir taisyti jo dorišką pusę, o taisyti buvo kas. Iš doriškos pusės Ličarda buvo jau galutinai suaugęs žmogus, kuriam jau nebuvo apie ką abejoti: viskas buvo aišku, visos nuomonės ir pažiūros jau buvo seniai išdirbtos. Mes sutikome tvirtas pažiūras, aiškiai nurodančias rubežius, užduotes ir siekius kiekvieno „aš“, ir visi tie „aš“ buvo paskirstyti į savuosius ir svetimus; visą savotišką dorą aiškiai nurodančią, kaip kas ant ko tur žiurėti ir kaip elgtis; ant galo, užbaigtą filiozofiją, kuri jau galėjo atsakyti ant visų dvasios klausimų ir nuraminti abejojimus. Tie nuskriausti tamsus neturtystės ir vargo žmonės tarpe savųjų tur teipgi galvočius: teoretikus, filiozofus, juristus, tegul mes jų ir nežinome. Tenai teipgi gyvuoja savžinė, gyvuoja ir lavinasi dora, yra idealai ir, ant galo savotiškas tikėjimas... Kaip ir pas mus, ten yra tikintieji ir netikėliai, guodjami ir nužemiti, ir teip

jaugi, kaip ir pas mus, paguodojimas priguli nuo žmogaus proto ir širdies . . . Tenai teipjaugi yra didžiadarbiai. Ir mus Ličarda, jų užaugintas ir išmokytas buvo jų tikras ir geras vaikas, nes jis turėjo greitą, aiškų protą ir jautrią širdį. Tik tas protas ir ta širdis klausė lekcijas išminties ir doros nuo katedrų neturtystės, vargo ir nuskriaudimų . . .

Aš nemislyju, kad Ličardos dora ir filiozofija galėjo kiek skirtis nuo doros ir filiozofijos gudrios peliukės, mokančios apsibuti svetimoj rugių kruvoje . . . Tegul pelė galėtų išreikšti mums savo pažiuras, kad ir kuosiauriausiai, sakykim, tiktai pažiuras ant pelių ir rugių savininkų, tegul galėtų išreikšti savo doros principus ir nors abelnai parodyti savo „raison d'être“, — vargu vos ką nors, išgirstumėm kas nesutiktų su pamatais doros Ličardos, nors jisai ir vadina pelę „bjauria“ užtai, kad ji ėda duoną, o duona, žinoma, priguli vien tik žmogui.

— O pelė ar teipjau, nebjauri? — klausė Ličarda nusistebėjęs, kada mes pasakojome jam, kad nėra ant svieto gyvų, bjaurių daiktų. Pasiremdamas ant to bjaurumo jis draskė lizdus, suko galvas, mušė ir t. t. ir ne tik mislyjo, kad teip galima daryti, bet kad teip reikia. Yvairios, žinoma, buvo to bjaurumo priežastys. Žvirblis, sakydavo Ličarda, bjaurus už tai, kad šokinėja, o nevaikščija, priegtam jis „vilko žydams vinis, Kristų kryžiuvojanč“.

— Ar-gi nė pelė nebjauri? . . . Ne, pelė bjauri! tvirtai sakė jis.

— Kodel bjauri? — klausė Kazanovas.

— Kodel bjauri? — Delt, kad duoną ėda.

— O tu, Ličarda, ar n'ėdi duonos?

— Ar-gi aš pelė?! Juk rugiai auga žmonėms, o ne pelėms. Koki jųs, ištikro! . . . net nusijuokė jis.

Kovoti su toms Ličardos pažiūromis mums reikėjo beveik kas žingsnis. Jo praeitis užaugino jame tokią dorą, kurios mūsų dėlei lyg nė nebuvo. Mus jau seniai pabudino gražiausi sauzinės klausymai, ir mes jau seniai nuraminom savo sujudusias širdis principais augštesnės doros, vienyjančios visą žmoniją. Ličardos nebuvo galima iš sykio teip perdirbti: jis visą žmoniją skirstė ant „savųjų“ ir „svetimų“ ir pasiremdamas ant tokio skirtumo, laikė per tiesą elgtis su svetimais, kaip su „bjauriais“: apgaudinėti juos, apvogti ir t. t. ir pasisekus va girdavosi ir didžiudavosi. Mums teko iš pradžios įkalti jam į galvą principus: „nevogk“, „neapgauk“, ir pertikrėti, kad nėra kuom girtis, jeigu moki vogti, arba moki įlisti kaip kirmėlė per langą. Mums teko nužeminti tuos dideliai guodojamus „galvočius“ nudriskėlius, reikėjo sutremti jų gyvenimo mokslą ir pertikrėti, kad jie ištikro jį negerai mokino; o jug gal tik jie vieni gailėjosi ir penėjo ir augiuo tą nelaimingą našlaičiuoką. Žinoma, nieks mums negalėjo sakyti, kad jie netur žmonišku jausmų. Musų užduotis ypač darėsi sunki per tai, kad išmintingas vaikpalaiakis nuolatai bandė kovoti su mumis pažinimu gyvenimo ir gerai patėmytais gyvenimo prieštaravimais.

III.

Žinoma, vaikas priprato prie mūsų labai greit. Iš pradžios jis labai stebėjosi, pamatęs, kaip mes maitinamės ir kiek teturime lobio, — studentai vis buvo, kaip jis mislyjo turtingi —, bet jis tuojaus apsiprato su nauja pažiūra ant studentų turtingumo. Abelnai jis nokėjo apsiprasti ir apsibuti. Gera širdis, perimta žaileščio, iš pirmų dienų stumė jį pributi mums ant pagelbos (jis matė, kad mes nemokam „suktis“ ir žiūrėjo per tai ant mūsų iš augšto, kaip suaugęs ant

vaiku), — ir ta jo pagelba apsejo mums gana brangiai. Bet mes nesirustinome, o Ličarda geriaus suprato mus, ir mums lengviaus buvo jį mokėti.

I trečią dieną mes, ką tik sugrįžę namon po lekcijų, buvom besitverią už bulvių, įbėgo nepaprastai drąsiai Ličarda visas nušvites ir teip nudžiugęs, kad ir kepurę užmiršo nusimti. Su neišpasakyta puikybe ir drąsumu jis ištiesė ranką ir pažėrė iš paraudusios nuo šalčio saujos keletą skatiku.

— Pinigai? — paklausė Kazanovas, pakol mes nusistebėję žiūrėjome ant Ličardos. — Kur gavai?

— Kur? . . . Tai jums! — drąsiai pasakė jis, trindamas ir pustydamas nušalusią ranką. — Imkite!

— Kur-gi tu juos gavai? — klausėme jau visi sykiu.

— Nepavogiau — didžiavosi Ličarda.

— Gerai, kad nepavogiai bet kur-gi gavai?

— Žinoma, kur . . . sumedžiojau . . .

— Kaip tai sumedžiojai? . . .

— Na, sumedžiojau! . . . Paskui vieną poniją beveik viorštą bėgau! — drąsiai gyrėsi Ličarda. — Ant visų pusių kraipiau, net kojas bučiavau, — vos iškaulyjau . . . O prie vieno pirklio kaip pristojau, jis dagi supyko: „Te, sako, bjaurybė, tik atstok“ . . . Ir koki dabar žmonės pasidarė, vos ne vos iškaulyji! . . .

Jis ilgai da gyrėsi ir paskui staiga nutilo, pamatęs, kad mes susiraukė tylim. Kazanovas visai pajudavo . . . Tie variokai degino mus, kaip įkaitę . . . Visi ilgai tylėjom, o Ličarda jau nežinojo nė kur dėtis ir abejodamas dairėsi, lyg jieškojo paaiškinimo tokiam mūsų pasielgimui. Bulatovas su pasibjaurėjimu surinko tuos jo grašius ir atkišo jam atgal.

— Te! . . . Jie tavo! . . . — tarė jis.

— Kodėl? — nekantantis ir kone supykęs atsakė Ličarda. — Aš į visų kasą . . .

— Mums nereikia . . . Tu prašiai, — tai matyt, tau jų reikia . . . — pasakė supykęs Kazanovas.

— Ne, Pavel Semionovič, aš dėl visų . . .

— Mes da nė vieno neprasėmė išmaldos, nė neprasysime.

Ličarda, ant galo, suprato ir išsiziojės stovėjo ant vietos.

— Jug aš nevogiau! — lyg nuskriaustas teisinosi jisai.

— Vistiek! — smarkiai atsakė Kazanovas, — mes iš maldos n'imam . . . Mes jauni, sveiki, druti, turime pastogę ir duoną. — Daugiau kalbėti jis negalėjo.

Ličarda, nuėjęs pas pakurą,*⁾ atsisėdo kampe ir . . . apsiverkė.

— Jug aš ne iš piktumo, — raudėjo jis, trindamas ašaras su rankove. — Matau — tik vienos bulvės, — man ir pagailo.

— Mes, Ličarda, suprantame ir guodojame tavę, bet išmaldos neimam . . .

— Vėl visi nutilo. Ličarda raudėjo.

— Kur aš dabar juos dėsiu? — jau visai supykęs tarė jis.

— Dėk sau, kur nori . . .

— Kad jus metate, tai ir aš numesiu . . .

— Mesk! — atsakė Kazanovas.

Ličarda paraudojęs surinko savo skatikus, užsitraukė kepurę ir susiraukęs tylą išėjo. Nesugrįžo jis ilgai, ir mes pradėjome gailėtis ir baugėtis. Mes žinojome, kad Ličarda gėrėdavosi gražia karčiama ir vargonų muzika. Pasėdėti šiltoje, gražiai apšviestoje

*) Pakura (žemaitiškai) = pečius.

karčiamoj, kur už penkgrašį gali paponauti ir poniškai šaukti tarnui: „Ei, arbatos šen!“ — kožnam driskiui tikras rojus. Mes tikrai sakėm, kad jis dabar sėdi karčiamoj ir ponauja už savo grašius, bet, apsirikom. Pavakare jis sugrįžo vėl smagus ir linksmas ir tuojaus parodė pusiau nugrauztą cukierką.

— Už kapeiką pasiėmiau . . .

— O kitus? — paklausė karsčiuodamasi Kazanovas. — Buvai karčiamoj?

— Ko karčiamoj? — karčiamoj nebuva.

— O kur juos dėjai?

— Bobai atidaviau, — elgeta — čia ant kampo medžioja . . . Tai jai atidaviau . . .

— Ar nemeluoji?

— Kaip manę gyvą matai . . . Dievaži! Ir Ličarda persižegnojo.

Bet praėjus dviem dienom, jautri vaiko širdis da geriaus mus įgriebė. Jis parnešė mums šaltą vištą, kurios galva maskatavo, lyg nepaprastai nusukta į šalį; o Ličarda tegu nesizegnojo, bet tvirtino savo paprastu: „kaip manę gyvą matai“, kad vištą negyvą rado.

— Tai, matyt, pastipus, nešk atgal! — sakė išsyk viską supratęs Kazanovas.

— Kodel pastipus? visai šviežia! . . . Pažiūrėk į pluksnas, — tvirtai atkirto Ličarda. — Ėjo, matyt, kokia poni iš kromo ir pametė . . .

— Kromuose parduoda pjautas, o ta, žiurėk, visa čiela, niekur nėra įdurta.

Ličarda pradėjo snairuoti, bet dar bandė išsisukti.

— Gal, pervaziavo — abejodamas ištare tylą.

Ar mažai vežėjai išmaugo . . .

— Tai butų suvelta, o ji, matai, visos plunksnos greikos ir dar šilta . . .

— Nuo rankų sušilo, — buvo šalta! — melavo Ličarda. Bet mes privertėme prisipažinti . . . Visas išbalęs pašnabzdoms prisipažino, kad pats nusuko vištą galvą, mus besigailėdamasis.

— Na, gerai! — ramiai ir visai nejuokaudamas tarė Kazanovas. Tu, sakai, ta višta dvorniko pačios. . . Užsidėk kepurę ir eival!

Juodu išėjo. Kazanovas nešė nelaimingą vištą, Ličarda visai išbalęs vilkosi paskui jį. Dvornikienė, žinoma, pamačius vištą, tuojaus suplojo rankomis, apsverkė ir pasakojo, kad višta buvus ne bet kokia, labai dėjus ir verta nemažiaus, kaip rublį. Paskui pačią sekė dvornikas ir siulėsi, jeigu ponaitis pavelysiąs, išpilti Ličardą.

— Ne, pilti nėra ką, — atsakė Kazanovas, o išbalęs Ličarda dabar smarkiai nukaito.

— Bet kaip gi su višta . . . Sakote rublį verta?

— Nemažiaus, — rublį! — atsakė dvornikas, o dvornikienė vėl pradėjo prišnekėti apie mirusios gerumus.

— Rublį? . . . Na, gerai. Tikt štai ką . . . tuom tarpu aš neturiu rublio, — aš jums plėdą užstatysiu! — tarė susigėdęs Kazanovas.

— Palauksim! — atsakė dvornikas. — Užstatykite! — ir tuojaus suriko ant raudančios pačios.

— Liankis tu! E, kaip bliauja, juk ne duktė — višta . . . Nieko, ponaiti, palauksim.

Kazanovas nusisiautė plėdą.

— Štai, — tarė jis, — tekite. Plėdas vertas keturis, o gal ir penkis rublius . . . Po kelių dienų išpirksiu . . . Jis paėmęs Ličardą už rankos apsisuko, bet dvornikas jį sustabdė.

— Kaip gi su višta, ponaiti? — paklausė abejodamas.

— Višta jums! — atsakė Kazanovas.

— Mums?

— Tai gi . . .

— Tai mums paliekate?

— Na, jums!

Dvornikas nuleido akis.

— Jeigu teip, tai, ponaiti, rublis bus perbrangu. Pigiaus galima! — lyg abejodamas kalbėjo jisai. — Žinoma, vaikpalaikis išdykęs . . . Užteks pusrublio.

— Ne, pusrublio mažai . . . keturis auksinus! išikišo pati. — Negalima už pusrublį . . . Višta riebi, keturis auksinus.

— Tiek, tai gal surasiu! — prasidžingo Kazanovas ir užsimokėjęs išėjo apsiautęs plėdą. Ličarda visą laiką neįstare nė žodžio. Pražudęs keturis auksinus per savo neprašytą pagelbą jisai labai nusiminė. Parėjęs namon, jis tyloms atsisėdo savo kampe ir ilgai tylėjo nuliudęs. Nieks jo nešnekino, ir jis nešnekėjo. Retkarčiais žvilkerėdamai ant jo nuo savo knygų, matėme, kad vaikas stengiasi ką apmisllyti.

— Mat, jūs koki! — išgirdome mes iš kampo. Matyt, mus nurėjo sugėdinti. — Jums pelės labiau gaila, ne kaip žmogaus.

— Ar tu mums sakai? — paklausė Kazanovas.

— Ne, aš teip sau . . . — atsakė Ličarda, lyg nenorėdamas šnekėti su mumis.

— Gerai. Bet ar mes labiau galimės pelės, kaip žmogaus?

— O kas daugiau! — tarė jis smarkiai.

— Kodel gi tu teip mislyji?

— Teip . . . na, ar neteisybė? Jūs sakote medžioti ne valia.

— Na, ne valia.

— Vogti ir nevalia? . . .

— Ne.

— Ar tai badu mirti? . . . O pelė gal esti duona, — pelė, sakot, nebjauri! — kalbėjo jis juokdamosi iš mūsų.

— Pelė, Ličarda, negal užsidirbti! — atsakė Kazanovas, meiliai žiurėdamas į vaiką.

— Dirbti? — juokėsi Ličarda. — O kad darbo nėra . . . Eik, siulykis, bandyk rasti . . . Ar tai visada gali rast darbo?

Sunkiai mums atsėjo tą vakarą, daug prikalbėjome, ilgai teko sukti galvas, pakol pertikrinęsė Ličarda. Bet nuo to vakaro tai prasidėjo pas mus kokių medžioklė. Viens užsiminė apie jas; vaikas tuojaus prisikabino, juokdamosi pasiklausė, ar, teisybė, kad ne griekas valgyti katieną ir, pamatęs, kad mes seniai jau butumėm griebeši prie katienos, tikt negalime prisirengti, išėjo. Mes nepaspėjome apsvarstyti, ar galima jam pavelyt medžioti, ar nepadarys ta medžioklė ant jo negeros įtekmės, jau jis atvilko mums po skvernu katina, kaip bulių, kuopuikiausiai išmėsinėta. Mes iškepėm, paragavom, — žiurim, visai gardu, kone gardžiaus už kiškieną pigiose restauracijose. Ličarda iš pradžios bjaurėjosi valgyti, juokdamosi žiurėjo, kaip mes valgėm, bet, ant galo, paragavo ir pagyrė. Jam labai buvo smagu, kaip mes darėme viską nežinioms ir slėpėmės nuo Pavnutjevnos.

Ant rytojaus skeletas stovėjo prigulincioj vietoj. Pavnutjevna netik paliovė vaikščiojus į kambarį, žėgnodamosi sakė išvarysiant iš kvatieros ir . . . katė pradėjo nykti viena po kitai . . . Po teisybei, mes per tą laiką itin pasitaisėme ir sudrutėjome, bet iš katėms parėjo galas. Ličarda išgaudė beveik visas Grunevos katina, žinoma, uždraudėme kliudyti, ir, ne-

žiurint ant Ličardos miklumo ir apsuikimo, pagauti kasdien po katę darėsi vis sunkiaus . . .

Sušuko ir sukrutėjo visa apygardė, arba teisiaus, visa moteriška lytis. Visos ir mylimiausios katės pradėjo nykti. Visi kalbėjo ir rustinosi ir, nežinia, kodėl, išsyk metė visą kalbę ant „studentų“. Mums dagi teko girdėti, kaip Pavnutjevna gynė mus „savuosius“ nuo kaiminkų užpuldinėjimų.

— Tai, klausyk, studentai . . . Kas jiems? — jie ir negyvėlius pjausto, Ponedie' atleisk! — rustavo kai ninkos.

— Gal ir studentai, tik ne maniejie! — nekan-tanta buvo senukė. — Ne, ne, né nešnekėkit, ne maniejie. ne! Numirėlius tai teisybė: jie tur teip daryti. Patys, žiurėk, nenorėtų, bet ką-gi darys, kad teip reikia? Žiurėk, jie formą nešioja, vistiek, matai, kaip kareiviai, tur prisiekti . . . Na, o kačių, — ne, — to pas juos nėra.

Senukė Gruneva teipjaugi šaukėsi prie Kazanovo, prašydama užstoti už jos rudąjį katina prieš draugus studentus.

— Bukite tokie geri, pasirūpinkite akademijoj, — prašė ji, kad mano ruduką paliktų . . . Toks jis meilus . . . Sako, pas jus taukams juos gaudą.

— Kokiems taukams? — tarė nukaitęs Kazanovas. — Sako, nori tepalus kokius daryti, — tai jus bukite eip geri! Rudukas visai taukų netur. Jis tiktai placių kaulų, — teisino senukė. — Istikro: jus teip pasakykite ir kitiems, kad jis tiktai nuo kaulų teip išrodo! . . .

Kazanovas nuramino senukę, kiek galėdamas, bet sugrižo namon perpykęs.

— Matai, ką pridirbome mes su tavo išmisl! — Staiga užpuolė jisai ant Bulatovo. — Matai, ką padarėme, ant visos akademijos užtraukėme, velnias žino ką, per tavo kates . . . Tepalus dirba! To tiktai ir terekėjo.

— Ir tu, man rodos, valgiai? juokavo Bulatovas.

— Labai gailiuosi.

— Be-reikalo . . . Už tai gyvas likai! Na, nekarščiuok, dabar jau — kaput! Virš rudžio né vienos katės neliko, — visas suėdėm! Ličarda vėl tūščias sugrižo.

Prasidėjo badas.

Yra ant svieto palaimitų, kuriems tas žodis ne daugiau, kaip tik žodis, — teisybė, baisus, nemielas, bet vis tiktai žodis. Ir gerai, kad yra tokių, per tai sietas gal išrodyti geresniu, ir duok Dieve, kad tokių daugiaus būtų, kad niekam nereiktų pamatyti baisaus kentėjimo, kurį reiškia tas žodis. Tegul jis visai išnyksta iš kalbos! Bet, kol tokių palaimitų neperdaugiausia, sunku gyventi ant svieto. Ar jus matėte, kaip dreba rankos ir kojos, kaip įdumba akys, įieskančios nors neapgraužto kaulo, ar karnio supelijusios duonos? Ar girdėjote baduojančio balsa, užkimusį, sausa iš sutrauktos mėšlungio gerkles? Ar girdėjote tą ne išpasakyta silpnumą ir begalinį sopėjimą galvos? Ar tikosi patėmyti, kaip išblyškęs, lyg numirėlio, veidas pradeda paskui pustis, tįsti ir vietoj' bausių kančių užstoja nejautrumas, apatiija ir snaudulys pusgyvio? . . . Ar ne? Tai jus né bado nematėte ir nežinote, kas tai . . . Bet jeigu ir matėte, girdėjote ir tėmyjote, tas baisus žodis jums vis liks tiktai žodis . . . Norint jį suprasti, reikia pačiam pamatyti badą, kaip pamatėme mes, keturi studentai Mediškos Akademijos . . .

Taigi, mes pamatėme badą, kad ir turėjome dvi bandutes ir taurėlių rugščių kopustų!

Bielskis buvo tarp mūsų silpniausias ir krito pirmutinis . . . Dirbo jisai anatomiškoj salėjė ir bedirbdams apsilpo . . . Studentai: drangai sujudo pakilo šnekos ir bėgiojimai. Išgirdęs išėjo iš savo kambario visų guodojamas professorius Gruber'is.

— Kas tai? — paklausė jis.

— Studentas apsirgo, pons professoriau! — atsakė visi sykiu.

— Studentas apsirgo?

Garsus anatomas, mūsų numylėtas už gerą, jautrią širdį, ramiai priėjo prie apmirusiojo . . . Tylėdamas ir lygiai ramiai apžiūrėjo jį, išklausė, čiuptelėjo pulsą, ir išsyk jo visada ramus veidus susiraukė ir lyg da labiaus pagelto.

— Jis ne ligonis! — tarė jisai drebančiu balsu, tyrinėdamas toliaus. — Jis neserga! Jis alkanas! Geriausias vaistas — gera sriuba . . . Neškime jį pas manę!

Tokių būdu Bielskis liko išgelbėtas, bet mes trys tuom sykiu gulėjome savo kambaryje apsilpę, ir teipjau-gi neužilgio galėjome apmirti . . . Ličarda maitinosi pas Lidiją Pavlovna, — mes uždraudėme jam pasakoti apie mūsų padėjimą ir pasakėme tiktai, kad mes neužtenkame ant jo, — retkarčiais atnešdavo savo purviniuose kišeniuose nuovalgų ir nuokrimtų, bet daugiaus nieko nedrįso, gavęs tokį pamokslą, ir ilgai, budavo, žiuri į mus, ištebeilyjęs savo akylas akis. Jis mislyjo ir rengėsi ką tai padaryti, bet tėmyti ant jo mes neturėjome né noro, né spēkų, teip buvome apsilpę . . . Tą dien' jis nesiskyrė su j musu, ypač nuo Kazanovo, kurį jis labiausiai pamilo, guodojo labiaus už mus visus. Kazanovas nuliūps ir nuvargitas da sunkiu begaliniu galvos sopėjimu gulėjo, porą sykių pažiūrėjo ant vaiko ir lyg bātėmyjo jo akutėse ašaras, bet paklausti apie priežstį jis nepaklausė, — iš bado gulėjo kaip medgėlys. Pavakare Ličarda prapuolė, bet greit sugrižo ir parvilkto katę.

— Katė?! Ar-gi? Iškur, Ličarda? E, tai vyras! — džiaugėsi pašokęs Kazanovas, visai užmiršęs, kad neseniai gailėjosi. Kelkite, vyrai! Te gyvuoja Ličarda!

Nė viens Rymo didžiaponis teip gardžiai, tur but, nevalgė savo vergais nupenėtų murenų, kaip mes tą vakarą — savo paskutinę katę. Ant rytojaus jau mums padavė pagelbą professorius, patyres nuo Bielskio apie mūsų badą, ir badas pasibaigė. Mus išgelbėjo. Nukentėjo tiktai senukė Gruneva ir Ličarda.

Kazanovas sugrižo nuo Grunevų išbalęs, kaip sniegas, ir perpykęs teip, kaip gal pykti tiktai žmogus su visai suklerusiais nuo ilgo bado nervais. Mūsų namieje nebuvo. Buvo pasilikęs tik viens Ličarda, ir Kazanovas stačiai užpuolė ant jo.

— Kokią tu vakar parnešiai katę? — paklausė jisai vos pašnekėdamas iš piktumo.

— Kokią? — murmėjo pabalęs Ličarda. — Žinoma, kaip visos katės, tokia ir ta . . .

— Nemeluok, Ličarda! Pasakyk teisybę: mes Grunevos katę suvalgėme!

— Kaip manę gyvą matai! . . .

— Palauk, palauk! — sulaukė jį Kazanovas. — Meluoji . . . Vakara ju katę prapuolė.

— Ar viena katė išbėgo! — sukosi Ličarda.

— Ne, tu ją pavogiai! . . .

— Kad manę kiauroji žemė prarytų!

— Na, ką čia . . . Prisipažik, vyruk! . . .

— Kad aš nevogiau! — užsispyrė vaikas, pabugęs užsirustinusio Kazanovo. — Kaip manę gyvą matai! . . .

— Na, tai aš tau pasakysiu, kad tu niekšas! —
tarė jisai drebėdamas iš pikto ir neatsimėdamas, ką
kalba. — Tu niekam nevertas ir melagis . . . Tu
nuskriaudiai gerą senukę: ji teip nusiminė, kad ne-
žino nė kur pasidėti, o jug aš tavęs prašiau, sakiau
šiukštu nekliudyk jų katės! . . . Eik sau, aš tavęs nė pa-
žiti nenoriu . . . Eik sau, aš negaliu nė į tavę žiūrėti
. . . Eik!

Ličarda apsiverkė, abejoj žiūrėjo jam į akis, bet
Kazanovas, paėmęs už apikaklės, išvedė jį per duris...
Buvo šalta, šviesi naktis, Ličarda patrypęs už durų,
atsidarė ir nedrąsiai įkišo galvą.

— Pavel Semianovič, juk man jus gailėjo! —
graudžiai teisinosi jisai.

— Aš sakiau, kad nė žiūrėti ant tavęs negaliu!
— užriko dar neatsileidęs Kazanovas.

— Ar jums negaila?

— Ne!

— Ar visai ne?

— Visai ne!

— Už tą rudąjį katiną? . . . Ar nė po akių ne-
kenčiate?

— Ne, ne . . . Eik sau!

Ličarda da patrypė už durų, dusaudamas pasuko
už kampo, pažiūrėjo į langą, pastovėjo ir prapuolė...
Ilgai mes jo jieskojome. Kazanovas bėgiojo visai,
kaip pašėlęs. Jam nė ant misliės neužėjo, kad vai-
kas galėtų iš-tikro teip užsirusti už jo žodžius, kad
visai pabėgs, kad nesugrįž pasivalkiojęs, arba pasė-
dėjęs vakarą pas Lidiją Pavlovną . . . bet jisai pra-
— lė . . .
A. Veliuoniškis.

Daukanto atminčiai.

Šimtas jau metų sukako, kaip garsų
Lietuva sunų ant svieto pagimdė;
Garsmas to vyro praėjo be balso,
Bet-gi jo vardo laiks mums neišdildė.
Lenkdamas galvą prieš dvasią galingą
Vyro garsiausio su atsidusimu,
Pareigą šventą su širdžia dėkinga
Trokštu išpildyt ant jo atminimo.
Šiandien mes galim didžiulius juom drąsiai,
Jo jubilėjų su iškilme švesti,
Paguodą vertą suteikim jo dvasiai,
Vardui jo Letoj' neduokim paskėsti.
Daukanto vardas teskamb' iškilmingai,
Atbalsiu lėkdams per Lietuvą seną!
Jis, numylėjęs tėvynę širdingai,
Suteikė gausų jai dvasišką peną . . .
Uždegtas meile tėvynės karščiausia,
Visko ant svieto jis išsižadėjo,
Ir, apsirinkęs sav darbą sunkiausią
„It pelė vargo per amžį triusėjo.“
Jis nejieškojo, ko trokšta kiekvienas,
Pagarbių, turtų, šeimyniškos laimės,
Bet užsidaręs darbavos sav vienas,
Vargui į veidą žiurėdams be baimės.
Daug jis parašė knygelių nandingų,
Duodams tautiečiams rodas išmintingas,
Daug jis surinko žinių reikalingų . . .
Visuomet darbas jo buvo vaisingas.
Sunkiai darbuodams del meilės tėvynės,
Pereitį tamsią šviesa jis pripildė,
Veikalų bočių seniausios gadynės
Dulkės arkyvų del jo neišdildė.
Salaikiams Daukants dažnai teip kalbėjo:
„Tas nebus kaltas, kuris, nors norėjo
„Dirbt del tėvynės, tačiau negalėjo,

„Bet kurs galėdams padirbt nenorėjo.“

Užduotį sunkią šventai jis išpildė,

Puikią paliko paveizdą darbštumo,

Savo sveikatą ir pajiegas dildė,

Bet nesiskundė ant darbo sunkumo

Tas kurs gyvendams tarp mus' ne'tilsėjo —

— Pirmas geriausias mus' dirvos žiedelis, —

Tas kurs tėvynę karščiaus numulėjo,

Verts atminimo, tam *sit terra levis!*

Petrapylis, 3. Grudžio.

Justins iš Turčinų.

Pro domo sua.

Gaunu laiškelį nuo savo draugo X. Tarp ko-kito
rašo, kad „Varpui“ ir „Ukininkui“ dažnai pritrūksta
rašų; esa, mūsų tautiečiai nesirupina prigulinčiai apie
tėvynės reikalus ir tt. dejuoja. Perskaičiau laiškelį
ir tikėti nenorėjau. Kad vasarą redakcijai pritrūksta
rankraščių, tai nenaujiena ir suvis suprantamas daik-
tas: vasarą norisi atsilsėt, pasilinksint, neparanku
tvertis už plunksnos; ant galo ir tai: atgijusi pri-
gimtis sukėlia daugelį visokių jausmų, kurie gali pa-
lengva nustelbti patrijotizmą. Pasileisti į poeziją, su-
eiluot pavėsyje kokią dainelę — tai dar kas-kita;
bet rašyti prozaiskus straipsnius į „V.“ ar „Uk.“ . . .
Kad vasarą laikraščiams nesiseka — tai, sakau, su-
prantamas daiktas, bet dabar, žiemą, tokios naujienos
nesitikėjau. Tai paprastas mano draugo pessimizmas,
— tariau sau; — bet dar kartą ėmiau skaityt lai-
skelį ir dabar jau akyliau. Nužvelgiu, kad draugas
rašo nepaprastai apie stoką raštų, bet apie stoką „at-
sakančių“ raštų ir dar žodis „atsakančių“ pabrauktas;
stebiuosi, kaip tai iš karto aš nepamačiau. Pradedu
dabar atsiminti turinį vyairių straipsnelių. Tiesa,
išiziūrėjęs į „V.“ ir „Ukin.“ (ypač laikraščio dalies
U—ko) turinį negali pasakyti, kad juodu būtų pilnu
artymų mums klausimų, kad pakelti klausymai būtų
tikrai rimtai apsvarstomi, kad būtų matyti artymas
susipažinimas su reikalais mūsų krašto, tačiau, laik-
raščiuose trūksta tyrinėjimų mūsų gyvenimo ant vie-
tos. Dabar aš supratau, delko mano draugas dejuoja;
pradėjau aš pats mąstyti apie tą dalyką ir ant galo
pagalios tiek tegaliu pasakyti, kad šaip ar teip, o
mės vis-gi nesirūpiname kaip reik apie mūsų tautos
reikalus.

Užties, mės pergretai išrandame kokią nors pri-
žastį, randame sau koki darbą, kuris nukreipia mūsų
mintis nuo mūsų reikalų į suvis kitą šalį. Toks jau,
matyt mūsų būdas, toki jau mes iš seno. Ir mūsų
prabociai labiau rupindavosi apie svetimus reikalus,
nekaip apie savo, meliau dirbdavo kas žin kur ir kas-
žin kam, nekaip namieje, užmiršdami, kad ir savo
darbo užtektų. Teip ir dabar: kas suka galvą,
kaip „išganyti žmogiją“, kas tarnauja „žiemstvai“,
kas kitam kam, ir neatsimena, kad ir Lietuva laukia
išganymo, kad jai gali tarnauti ir kad ta tarnystė
labai gal but paskaityta už tarnystę žmogijai.

Norint iš-tikrųjų Lietuvai tarnauti, reikia kuoar-
čiau prie jos laikytis. Žinau, kad ne visi galime gy-
vent Lietuvoje; bet negaliu suprasti nors štai tokio
dalyko: Lietuvis, turįs tikrą amatą rankose, pasidai-
ręs po Lietuvą, mostelėjęs ranka, važiuoja sau kas-
žin kur duonos jieskoti; tuo tarpu atvyksta iš kas-žin
kur, gal iš tos pačios vietos, kur musiškis iškeliauo,
svetimas žmogus to paties amato, ką ir musiškis, ap-
sigyvena Lietuvoj ir valgo sau duoną ir, kaip žiuri,
suvis nesirengia keliauti kitur. Gal but, kad Lietu-
vos augalai geriau tarpsta ant svetimos dirvos, labai
gal but. Man betgi rodosi maloniam būtų, kad ir

menkesni vaisiai sulaukti nuo mūsų augalų namieje, nekaip matyti kaip jie noksta svetimoje šalyje, kur iš jų kas-žin kas naudojas. Ir kas-žin dar, ar naudoja? Gal mūsų vaisiai geri Lietuvoje, o svetimoje šalyje jie eina perniek.

Man rodosi, kas nor dirbti ant naudos žmonėms, tur neužmiršti, kad tikrai didei prigimties apdovano-tas žmogus gal buti kosmopolitas, tikrai suprantant šią žodį; paprastam darbininkui tinka tikrai vardas vietinio patrijoto. Tikrai genijai nepripažįsta rubežių; talento sfera jau pusėtinai aprubežiuota; o vidutiniam žmogui skirta jau suvis ankšta vieta, ir tai dar reikia savo vietą atrasti, apsiprasti su ja — tuomet tikrai tegali pasitikėti but naudingam darbininku. Kas teisinga kalbant apie „vietą“ paprasto žmogaus prasmėje truso sferos, ta pat tinka, imant vietą ir prasmėje geo-grafiško termino. Kaip, anot Krilovo, išėitų niekas pradėjus kepėjams (jeigu jie ne genijai) kurpes siuti, o kurpiams pyragus kepti, teip-pat gali tikrai sakyti, kad nedaug nudirbs Lenkas, Rusas ar kitas toks Lie-tuvos valsčiuje, neką padarys ir Lietuvis ziemstvoje ar kitoj tokioje vietoj. Išreikšdamas tokią nuomnę, negaliu prasilenkti priežodžio, skelbiančio, kad sunku ešą tapti pranašu savo tėvynėje. Numanau, kad ne-lengva kokiam . . . aičiui užsipelnyti mūsų krašte var-dą gero daktaro ar advokato; bet kaip faktai liudyja, tai galima ir priguli tai daugiausia nuo pačiu . . . aičių, tai reikia tikrai daugiau drąsos, daugiau pasi-tikėjimo ant savo pajiegų. Žinoma, Lietuvoje nesu-sikrausi lizdo be kovos; bet kur-gi be kovos pragy-vensi? Ir, ant galo, ar kova ir gyvenimo smagumas teip vienas kitam priešingi, ypač jeigu stoji į kovą ne dėl egoistiškų siekių, bet, kaip trumpai sakoma, dėl idėjos? . . .

Nesileiskime betgi per toli į abstraktiškus pro-tavymus, grįžkime prie aukščiaus užkliudytų dviejų dalykų. Taigi negera, kad mes nenaudojamės prigu-linčiai iš mūsų laikraščių apsvartymų mūsų reikalų; negera, kad blaškomės po svetimas pasaulės tie, ku-rie galėtume turėti sau duoną Lietuvoje. Priežastis šitų dviejų mūsų prasižengimų vienodas; ant jų, nors ir nestačiai, nurodyta aukščiaus. Arčiau tyrinėti jų neketinau. Geriau bus, kaip kiekvienas apsidairy-sime aplink save, perkratysime savo trusą ir, apsvar-stę savo pajiegas ir pareigas, atsimisime tėvynės rei-ka-lus. O tų tėvynės reikalų, laukiančių apkupinimo, nemaža. Nuo jų netinka mums šalintis; jie reikia gerai ištirti, apsvartstyti ir stengtis aprupinti . . . ži-noma ne „iš-tolo“ ir ne pagal svetimas, neparemtas ant sąlygų mūsų gyvenimo, teorijas. *Mark—bis.*

Kokia tur buti mūsų abėcėla?*)

Pakolei dar mūsų rašliava nelabai išaugo, laikas butų peržiūrėti mūsų abėcėlą ir pritaikyti ją prie rašliavos pagal reikalavimą išminties, nes dabar var-tojamoji pajimta yra stačiai iš svetimos rašliavos ir įvesta į mūsų raštą be jokio kritikiško perkratymo.

Mokslas reikalauja, kad abėcėla turėtų tiek ženklų (balsių, litarų), kiek kalboje yra vienlypinių (nesu-dėtų) gausmų, t. y., kad kiekvienas gausmas turėtų

*) Šitasai straipsnis yra parašytas velionio *Petro Markuzos* jau pirm 1885 metų. Dėlto gi tensesidyvyja skaitytojas, jei tuli velionio *Petro* samprotavimai jau perseni išveizi. Vienok tasai straipsnis parodys, juog mes ir su šių dienų rašyba dar ne-galime buti pakajingi. A. a. P. M. prie šito straipsnio gale ouvo priseges dar pavidalėli savo rašybos rašto, ale, nėsant spaustuvėje tam tikrų ženklų, mes jo negalėjome patalpinti. Redakcija.

abėcėloje tam tikrą ženklą (balsę) ir kad kiekvienas ženklas reikštų tiktai vieną gausmą.

Ar mūsų abėcėla išpildo tą mokslo reikalavimą? Visai ne. Lietuviškoje kalboje yra šitoki vienlypiniai gausmai: a, b, c, d, e, é, ie, ia, g, i, j, k, l, ł, m, n, o, p, r, s, sz (š), t, cz (č), u, ū (uo), v, z, ž = 27. Dabar pažiūrėkime, kiek yra abėcėloje ženklų arba balsių. Imkim' abėcėlą, talpinamą „elementoriuose“: A, a, Ą, ą, B, b, C, c, D, d, E, e, Ę, ę, F, f, G, g, H, h, Ch, k, I, i, Ĳ, ĳ, J, j, L, l, Ł, ł, M, m, N, n, O, o, P, p, R, r, Ś, s, T, t, U, u, W, w, X, x, Y, y, Z, z, Ź, ź; prie tų dar reikia pridėti sz ir cz. Sz viso bus 50 ženklų. Tai ne be daugio dusyk' tiek ženklų, kiek yra gausmų.

I. Žiurint į tą abėcėlą, pirmiausia į akis duria du vienam gausmui ženklai: *A* ir *a* visai nepanašus vienas į kitą, *B* ir *b*, *D* ir *d*, ir t. t. Tuojaus pa-matysime, kad mes pigiai galim' apsieiti ir su vienu ženklu kiekvienam gausmui išreikšti. Nors rašliavoje yra įvesta statyti didžiąją balsę pradžioje knygos. po spuogelio, pirmatinę balsę pavardės ir t. t., vienok tai bus galima padaryti ir tada, kada prijimsime tik po vieną ženklą vienam gausmui. Tada statysime mažąją balsę toj vietoj, kame dabar stovi didžioji, bet teip augštą ir storą, kokios dabar yra didžiosios balsės, paveizdan: *a*, *a*, *b*, *b*, ir t. t. Prijimsime ma-žiasias balses, nes didžiosios yra skystos, iškrivingiuotos ir dėlto nesmagios skaityti.

Kitas gal pasakyti, kad beveik visų Europos kalbų abėcėlose yra tos didžiosios balsės, o tik jų nieks tenai nenaikina. Teisybė, yra jos ir svetimose abėcėlose, bet kad kitos tautos tur didiles rašliavas, o įvesdami naują abėcėlą pasunkitų ateinančiai kartai (giminei) rašliavos skaitymą, parašytą pagal senąją abėcėlą, dėlto ir spausdina naujas knygas vis pagal tą pačią abėcėlą, nors jie gerai jaučia, kad jų rašyba privalo pataisymo. Kas kita mes, nes visos, turin-čios vertę, mūsų knygos, kaip svietiškos teip ir dva-siškos, reikalauja naujo atspaudimo. Pasiliektai tiktai kelios svietiškos knygutės ir nesenei išduotos malda-knygės; bet tas išpirks ir nuplės, kol užaugs kita karta, nemokanti senoviškos abėcėlos. O prie naujo elementoriaus jug galima bus pridėti dėl norinčiųjų ir senąją abėcėlą.

O ir kas mums darbo su kitais? Tegul jie daro, kaip jiems išpuola. Mes tiktai turime saugotis ir nesaviči jų šukšlių. Ant galo jie tur savo moksla-vietes ir gal mokiči savo vaikus, be jaučiamos dėl jų pragaišties, visokių krivingių, kad ir nereikalingų. Mes to sav pasivėlyti negalime. Mūsų kudykiams uždrausta yra mokslavietėse mokičis savo kalbos, kurios gal jie vos šiek-tiek pramokti tiktai nuo savo tėvų, negalinčių ant to dalyko atidėti labai daug laiko.*) Per tai mes visaip turime rupintis apie pa-lengvinimą savo kalbos išmokimo. Pradėsime nuo paties mokslo pamato, t. y. nuo abėcėlos, nuvalydami ją nuo šiukų ir įvesdami tikrai mūsų kalbai priderančią.

II. Mūsų abėcėloj yra kelios balsės išreikšti tokiems gausmams, kokių mūsų kalboje visai nėra: 1) *f*, atsi-tinka tiktai žodžiuose, pajimtuose iš svetimų kalbų. Lietuviškoje kalboje *f* persimaino į *p* arba *kv*, pa-veizdam: *Filippus* — *Pilypas*, *forma* — *kvarma*, *fizika* — *krizika* ir t. t.

*) Mokslavietėse ir samdytiems mokičtojams Rusų vyriausybė nelėidžia mokinti lietuviškai, bet nieks negal uždrausti patiems tėvams mokinti savo vaikus prigimtos kalbos, idant jie galėtų pasimelsti ir įgyti suprantamoje kalboje mokslo pamatus.

2) H, arba greikiškas *spiritus asper*, lietuviškai kalbai visai nepažįstamas: *Hispania, Hollandia* mes ištariame: *Ispanija, Olandija*.

3) Ch, taipgi visai nežinomas lietuviškai kalbai. Iš svetimų kalbų pajimtuose žodžiuose vietoje *ch* vartojasi *k*: *chemia, Christus* — chemija, Kristus.

Tie trys ženklai, kurie neturi lietuviškoj kalboje atsakančių gausmų, tur buti išmesti ir iš mūsų abėcėlos. Jeigu pririnktų parodyti, kaip žodis yra rašomas svetimose kalboje, tai galima šalip lietuviško ištartimo padėti šuluose svetimai parašytą.

III. Toliaus, yra balsės, kurios norins tur atsakančius gausmus, bet viena balsė reiškia du vienlypinių gausmų. Tokios yra: 1) *x* rodo sudėtą gausmą iš *k* ir *s*, arba *g* ir *s*: *rax, kunix, vanax, ériux, auxas*; vienok nieks jau taip nerašo, bet: *ragas, kunigas, vanags*, nės yra sutrumpiti iš *ragas, kunigas* ir tt. O jeigu taip nerašo, tai kam ta balsė, apsunkidama pirmamoksluis ikišiol veik visuose elementoriuose riogso?

2) *C* taipgi reiškia du gausmų: *t* ir *s*, *d* ir *s*, arba *n* ir *s*. Galima but rašyt jąją vidury žodžių, kur susieina *d*, *t*, arba *n* su *s*: *kiecprandis, t. y., kietsprandis*, o tankiausia žodžio gale: *puoc, kic, anc*, bet toks rašymas tiktai užtemditu žodžių prasmę ir delto rašoma: *puods, kits, ans*, nes gaminasi nuo *puodas, kitas, anas* per išmetimą *a*. Taigi matome, kad nė vidury, nė gale žodžio *c* nerašoma. Pradžioje žodžių, teisybė, ją randame: *cibulis, cigaras, cinas*, ir daugely kitų, bet vis tai yra žodžiai paimti iš svetimų kalbų. Lietuviškuose aš *c* žinau tik dviejuose: *cypt (cupsėt)* ir *čit*. Klausiu dabar, ar yra reikalas laikyti tam tikrą balsę rašyti tik tiems žodžiams, o da priešingai mokslo reikalavimui, pagal kurį viens ženklas tur reikšti tik vieną, nesudėtą gausmą. Dėlto susitarkim rašyt: *tsypt, tsit*; taipgi: *tsibulis, tsigars, tsukrus* ir t. t.

IV. Ira vėl vienlypinių gausmų, išreiškiamų dviem ženklais. Tokie yra: *cz, sz* ir augščiau paskirtas ant išmetimo *ch*. Toks gausmų išreiškimas padaro kalbos tyrinėtojiui neaiškumą, sutrukdydama, o pirmamokslini apsunkina išsimokinimą skaitymo; taipgi ekonomiškas apsirovkavimas ragina mus vietoj tų dviejų balsių statyti vieną. Pasiėmę „*Auksa Altoriu*“ išduotą Vilniuje 1863 m. ir nesirenkant atvertę jį, ant 351 puslapio, randam pirmutinėje eilutėje dnyk *sz* ir syki *cz*. Tegul tiktai syki atsitiktų ta kruminė balsė kožnoj eilutėj, tai ir tada ant puslapio ji atsikartotų 27 sykius, nės tiek yra eilučių. O jeigu tas gausmas būtų išreiškiamas su vienu ženklu, tai reiktų ant kožno puslapio 27 balsių mažiau. Visoj knygoj yra 749 puslapiai, kuriuose, pagal augščiau padarytą skaitlių, atsitinka *z* prie *c* ir *s* 20.223 sykius. Prieš knygos spaudimą rinkikas tur pririnkti mašiną balsių. Jis dėdinėja tik po vieną balsę. Kad gausmas *sz* ir *cz* išsireikštu per vieną ženklą, tai rinkikas su syki įstatytu visą gausmą, o dabar tur dėt dnyk ir per tai, spausdinant tą „*Auksa Altoriu*“, išreikšti tiems gausmams, rinkikas turėjo paimti ir įdėti *z* į mašiną 20.223 sykius. Kiek jis prie tokio darbo užtrukol? Jis, žinoma, to darbo nedirbo dykai, reikėjo jam užmokėti, ir per tai, pabrango knyga. Bet to da ne gana. Vienoj eilutėje tos knygos išsitenka 39 balsės, tai sudėjus į daigtą iš visos knygos *z*, stovincias prie *s* ir *c*, pasidarytų iš jų 518 su viršum eilučių, kurios net tilptų nė ant 19 puslapių. Ant vienų knygų atsiėtu nedidelis išleidsms už popierą, užimamą per raidę *z*, bet išduotojui, išleidžiančiam

10,000 ekzemplorių „*Auksa Altoriaus*“, susidėjo visai ne maža suma.¹⁾

Rašytojai perėjusio laiko jau geidė išvengti rašymą tu sudėtinų, dėdami ant viršaus *s* ir *c* šlakelius: *š, č*; paskutiniam laikė Juškevyčia savo „*Lietuviškose dainose*“ dėjo ant jų dvišaką kuodelį: *š, č*. Bet toks paženklinimas nėra pagirtinas delto, kad tie šlakeliai, arba kuodeliai daro viršų eilutės margumą, kur mūsų rašte ir be to yra da daug ženklų (akcentai ir ženkleliai ant: *i, j, é, ž* ir *ú*). O vėleik nežinia, kodėl išreikšti čerškiančiam gausmui (*cz*) vartojama yra balsė *c*, su kuria tas gausmas netur nė jokios giminytės, o yra tai gausmas *t*, pasivertęs į čerškiantį, kaip tai aiškiai matyt iš žodžių: *jaut-is, jauč-io; kartus, karč-iai, pat-i, pač-ioi* ir tt. Tą gausmą turime paženklikti su *t*, pridėdami prie jos koki-nors ženklelį. Man rodos, galėtumem išreikšti pridėdami apacių *pagelį*: *t*. Taip yra jau jis paženklinams knygtejeje p. *Basanavyčios* „*Žirgas*“ ir vaikas.²⁾

Osiantį gausmą *š* galima paženklikti per *s*, išriečiant jo snapelį viršų į lauką, panašiai į vokišką *sch*.³⁾

Dž. galim palikt, kaip ji yra dabar rašoma, nes aiškiai girdėti abu gausmai *d* ir *ž*.

V. *W* vietoje vienlypinės *v* atsirado tame laike, kada mėgo rašte krivingius. Lotyniškam rašte, iš kur abėcėlė irmes esam pasiėmę, dvilypinės *w* visai nėra, yra tik *v*. *Schleicheris* pirmutinis įvedė į mūsų rašą vienlypinę *v*. *V*, budama ne taip skėsta, greičiau akiai yra paimama, smagesnė skaityti ir užima tik pusę tiek vietos, kaip dvilypinė.

VI. Paskutiniam laike spaustose knygoose randame tik vieną *l*, kuri stovi vietoj *l* ir *l*. Jeigu po *l* pirmutinė saubalsė yra: *a, q, o, u, y, ú*, tai jąją ištaria kaip *l* „storai“: *lapas, lupą, luobas*, o jeigu *e, é, ie, i, j, j* ir *y*, tai „plonai“⁴⁾: *letena, liepa, linai, lytis, liuoba*. Ta pati regula tinka, jeigu tarp *l* ir balsės būtų viena, dvi, arba daugiau draugbalsių: *kalvė, melsti, švilpti, šmelkštelėt*, o jei ant galo draugbalsė, arba kieta saubalsė, tai ištariama storai: *kalva, melst, švilpt*. Kada žodis baigiasi ant *l*, o sekancio žodžio pirmutinis sąnaris tur minkštą saubalsę (vocalis), t. y., *e, é, e, ie, i, j, y*, tai *l* reikia ištarti plonai, jeigu-gi kieta, t. y., *a, q, o, u, y, ú*; bet storai: *del Dievo, del svieto, del juok, gal eit*; tai: *del manes, del ano* ir t. t. Dusanariniuose žodžiuose, kurie tur ant galo *l*, kaip: *tegul, atgal, pagal, pakol, patol*, *l* ištariama ir storai ir plonai, norins eina po tų žodžių minkšta saubalsė: *tegul ima, atgal bega, pagal eile*. Čionai, kada ištariami žodžiai lėtai, girdims yra *l*, o jeigu greitai, taip, kad abu žodžiai susilieja į vieną, tada kaip *l*: *tegulima, pagaleile*. Tai kam tokiuose sykiuose rašyt *l*, ar *l*? Norins mokslo įstatymas yra, kad kiekvienui gausmam tur buti tam tikras ženklas, vienok šitam atsitikime, įvedus *l*, paininga nepasiliautų; nes, kaip matyt iš paskutinių pavyzdžių, *l* kartais turētumem ištart, kaip *l*. Per tai statykim visur tik vieną *l*.

Taip ištariama siauriniuose paviečiuose Sąvalku gubernijos ir Prūsų Pašešupiu. Žinoma, kad adverniškų kalboj⁵⁾ (dialekte), kur ištaria ant pavyzdžio kumelė, kaip kumele, tenui jis tur but vartojams.

¹⁾ Sudėtos *z* iš visų 10,000 ekzemplorių užimtų ne be daugio 12000 lankų (arkužų) arba 500 librų. Rokuojant librą po asminį, iseina 37 rub. 50 kap.

²⁾ Spaustuvė tokio ženklo neturi. Red.

³⁾ Žmonės sako: „Čia *l* ištart storai (*l*), o čia plonai (*l*).“

⁴⁾ Žmonės sako: „Kursai adverniškai kalba, juos sunkt suprast.“ Žydų, Vokiečių ir kitų kalbos nevadina adverniška

Vėleik reikia pasakyti ir tai, kad knygoje, iš-
l idžiamose Tilžėje, iki šioleik neretai atsitikdavo ne-
pastatims i po l del parodymo jo plonumo (minkštumo).
Ten tankiai rašo vienaip tokius žodžius: *palauk* ir
paliauk, *luoba* ir *luobą*, *pelų* ir *pelių* ir t. t.

Mūsų rašte i yra priimtas už ženklą plonumo
(suminkštinimo) draugbalsių. Rašome: *kiautas*, *siulas*,
trioba, kur i paplonina k, s, r. Tą patį veikalą i tur
atlikti ir po l stovėdama: *liuoba*, *liadas* ir t. t.

Bet ir ta plonumo i daro prie skaitymo suklu-
pimus, nes ne visados i, stovėdama prieš saubalsę, yra
tik ženklų plonumo, kartais daro ir žodžio sąnari.
Tai atsitinka veikalžodžiuose (verba), sudėtuose iš si:
atsiarti, *apsiuostyt*, *prisiartinti*, *užsiaugiti*, *pasielgti*. Dėlto
Juškevyčia savo „Dainose“ įveda ženklą plonumo i
(be spuongelio). Bet toks ženklas prie skaitymo ir
yra painus, nes, stovėdams prie u ir kitų tiesių
lasdelių, nelengvai yra atskiriamas akiai, kaip matyt
iš žodžių: *mura*, *sulas*, *gnusas* ir t. t. Jeigu kas nei-
šmislys tam aiškesnio ženklą, turėsim po senovei
palik i i su spuongeliu, o viršuje minavotus žodžius
galėsime rašyti, dėdami tarp vardažodžio si ir veikal-
žodžio gulščią brukšmelį: *atsi-arti*, *apsi-uostyti*, *prisi-
artinti* ir t. t.

Schleicherio rašymo budas: *biaurīt*, *piuklas*, *piu-
venos* ir t. t., nėra sektingas, nes čionai teipjau aiškiai
yra girdima j, kaip ir žodžiuose: *jautis*, *jaunas*, *javja*,
dėlto ir turim rašyti: *bjaurīt*, *pjuklas*, *pjajuju*, *apjakes*.

VII. Keimarinį gausmą uo vienur ištaria kaip uo,
arba ou, kitur kaip u, arba o*): *lienuo*, *liemou*, *lienu*
ir *liemo*. Dabar tas gausmas yra išreiškiamas teip:
ū, kurį gal skaityti teip, kaip kur yra ištariamias.
Tik pusę tiek vietos teuzima, kaip uo.

VIII. Jeigu priimam ū vietoj uo, tai tuo pačiu
sąprotavimu esam priversti ir vietoj ie priimt vieną
sudėtinį ženklą, kurio apačioje būtų i, o ant viršaus
e, teip: l, arba, del greitumo parašymo ir gražesnio
išveisdėjimo, rašysim tiesiog kaip greikišką e. Nes
vienam krašte ie ištaria kaip ei, kitam kaip e, o da
kitam kaip ē, pavyzdin: *diena*, *deina*, *dena*, *dina*; *viens*,
veins, *vens*, *vins* (*vyns*).

IX. Su rašymu e pas mus nėra jokio tvirtumo.
Rašo vienaip: *vėjei* nuo *vėjas* ir *vejei* nuo *vejė* (žolė);
vėžė gen. *vėžės* ir *vėžė* nuo *vėžti*, *rėtis* (sietas) ir *rėtis*
(dirva) ir daug kitų. Tie žodžiai ikišiol rašomi
vienaip, norins kitaip ištaria. Teisybė, daugums
deda ant ilgos e brukšmelį, bet tas nė jokios pagel-
bos neduoda, vis prigulinciai perskaityt negali, kaip
augščiau matem žodžiuose: *vėjei* nuo *vejas* ir *vėjei* nuo
vejė. O kiti deda brukšmelį ant e išreikšti gausmui
ie, tai jau pasidaro tikras Babilionijos sumišimas, nes
tada jau negali atskirt nė tokių žodžių nuo kits kito
kaip: *kietė* (paukštis) ir *kētė* nuo kelti, *diedams* ir
dēdams, *mielas* ir *mēlas*, nes jie tokius žodžius rašo
vienaip: *kētė*, *dēdams*, *mēlus*. Pagal toki, netvirtumą
išreiškimo tų gausmų, amžinai negalima prigulinciai
skaityti lietuviškos knygos; nes, priešes prie žodžio
su e, turi unktēt ir pasižiurēt pirma toliau da kitus
žodžius, kad, zinodams visą mislį, galētum jau atsekti
prigulintį žodžio ištariamą.

Augščiau jau buvo kalba apie išreiškimą ie. To-
liaus, užtėmyjam, kad e yra trumpa (žodyje: *vedū*)
ir ilga (žodžiuose: *bėga*, *sėmia*). Ilgoji e vėl ne vie-
nokia. Žodžiuose: *menū*, *tevas*, *letas*, *sedžiu*, ištariama
su priciaupta burna, panašiai i vokišką ee žodyje:
seele, arba i prancuzišką *é fermé*, žodyje *bonté*. Ta

* Žiurėk: *Leopold Geitler „Litauische Studien“*.

saubalsė visados ilga. Kita girdima žodžiuose: *medis*,
semia, *kelia* ir teipjau ištariama su atvira burna, kaip
ę žodžiuose: *švėški*, *skėsti*. Paskutinio skyriaus e buvo
ir trumpa: *vedu*, *semiu*, *medus*.

Atskirti tom dviem ilgomjom e, išreiškiamom iki-
šiol su vienu ženklu, turim įvest koki-nors skirtumą
jų rašyme. Schleicheris, Kuršatis ir Juškevyčia ant
pirmutinio skyriaus ilgosios e statydavo spuongelį
tokiam pavidale: *ē: lētas, lēlė*. Bet, kaip jau augščiau
kalbėjome, turim dabotis nuo darymo didelio margu-
myno eilutės viršuj, per tai turėsim kitaip paženkli-
tą gausmą. Aš, po visokio išbandymo, apsisostojau
ant šitokio išreiškimo: spaustoji apačioje tur turēt
gulščią kojutę: e,¹⁾ o rašytinė mažoji e, didėji E, kuri
atsiskirs nuo l didesės, neturėdama apačioj kilputės²⁾:
Ljau, lele, mesa. Toks ženklas bus lengvai atskiriamas
nuo kitų ir nepainiai parašomas. O jeigu kas išras
aiškesnį ir pigiau parašomą ženklą, tai aš jį pirmu-
tinis prijimsiu.

X. Del atsilenkimo nuo rašymo kuodelio ant ē,
galima išreikšt ją per ž; tasai ženklas jau senoviš-
kose lietuviškose knygoje buvo.

Ant galo neatmestinau yra reikalingos nosinės,
nes per jas, pirmiaus, lengviau suprantam savo raštą,
o antrą, Žemaičiai gal lengvai skaityt kygus, rašytas
Lietuvio. Nosinės yra tokios: *q, e, i, y*. O kur jas
reik rašyt, palieku išguldyti ortograpijai.

Suimant viską i kruvą, kas augščiau buvo pa-
sakyta, rasim, kad spaustoji lietuviška abėcėla turės
tokį pavidalą:

a a ā ā b b d d e e e ē e e g g i i³⁾ i i
y y j j k k l l m m n n o o p p r r s s t t
t t u u ū ū v v z z ž ž.

Visos čionai balsės, kaip matome, yra tos pačios,
kaip pirma buvo, tik keturios tur nedidelius pridėckus:
e, ē, s, ž, penkta ž pažįstama jau iš senoviškų knygų.
Tokia abėcėla spaustas knygas lengvai kiekviens galės
skaityti be persimokinimo, persiskaitęs tēmydamasi
kelias eilutes.

¹⁾ Tam tikrų ženklų spauštuvė neturi. Red.
²⁾ Dabar mažoji l ir didėji l spaustam rašte vienokios:
Ilguva.

³⁾ Ant didesės l vis tur buti spuongelis atskirti jai nuo l.
Redakcijos prirašas. Mes labiausiai norėtumėm, kad lietu-
viškos rašybos klausymas kuoveikiausiai taptų išrištas; vienok
kiekvienas, kuriam rupi tas rimtas dalykas ir kurs akylai jį
mūsų raštuose seka, šiandien gal matyti, kad tai didėi ne-
lengvas daiktas. Be to, mums rodosi, kad šių dienų „margi-
nimo“ sistema (teip mes vadiname brukšnius, kuodus, stogus,
vuodegas, snapus ir t. t.) nenuves mūsų „rašybininkų“ i tikrąjį
galą. Tokioje sąlygoje mes su ypatingu pasigėrėjimu apskel-
biame savo skaitytojams, kad ateisiančių (1894) metų bėgyje
mūsų tėvynainis p. Dr. Bruažis žada išguldyti savo sutaisytą
ir jau keletas metų vartojamą, visai ypatiską, paremtą ant visai
kitų principų, gražią ir lengvai rašomą rašybą, kuri tinka ir
visoms kitoms kalboms. Red.

Kritika ir bibliografija.

✓ *Gramatyka języka litewskiego. Głosownia. Napisal
Mikołaj Akielewicz. Poznań, 1890, in 16°, 204.*

Šitą gramatiką lietuviškos kalbos, arba tariant
jos balsų mokslą parašė, kaip pasakyta viršuj,
žinomas Lietuvys Mikalojus *Akelevičius* (= *Akelaitis*).
Lietuviams žinoma, juog velionis, atspėdamas nuo
savo darbo, mėgdavo tyrinėti ir prigimtają kalbą.
Apie tat prakalboje minėto balsamokslio (= fonetikos)
rašo ir p. V. Gaštovt's, primindams Ak-iaus kitą-kart
rašytus i Lietuvą žodžius (1871 m.): „Žinai, juog
mano mylimiausias darbas yra sulyginamoji lingvistika!

Taigi, sekdamas prigimti, išradau šitoj' dirvoje tokius daiktus, kurie lygšiolei buvo nežinomi mūsų lingvistams. Jei Dievas duos, apskelbsiu juos pasaulei ir apreikšiu įstatymus, su kuriais, mokant vieną kalbą, galima išmokti ir visos kitos, gyvos ir mirusios...“ Iš tų žodžių matyti, kad velionis tikėjosi padovanosęs mums svarbų išradimą, nežinomą pasaulės mokslininkams, ir kad kelia prie tų išradimų pratarpavus jam pati prigimtis. Teip gali sakyti, žinoma, tikrai žmogus, pilnas gerų norų, bet ne mokslo vyras. Tą teisybę parodo mums ir patsai turinys viršuj' paminėtos gramatikos.

M. Ak—iaus „teorija“ geriausia bus pažinti iš tos dalies gramatikos, kur jis kalba apie ištarimą ir permainas balsių. Šit prabėlė to mokslo: „Vienintelė šaknis lietuviškos kalbos yra balsė *u*, iš jos kilo visi mūsų žodžių tarmens (= syllabae) ... Šaknis *ku* prasmėje „mušti, kirsti“ pavirsta į *su* (= šūvis, p. p. 56—57) ... Jotuotoji *u* (t. y. *u* su *j*) duoda tarmenį *il*, gryoji *u* pereina į *au* = *ar*, *al*, *var*, *val*. Paveizdai: *ilgas* (nuo suomens *jug* = *ug*), žodžiai *yla*, *iltis* vienos šaknies su žodžiais *yra* (= *įra*), *arvu*, *jautis* (nuo suomens *jut*). Suomuo *jut* (nuo šaknies *ju*) davė minėtąjį substantyvą *iltis* ir da *jietis* (= smaiogas!). Eime tolyn: *Saugoti* (nuo *sug*), *sargas*, *sirgti*, *sergu*. *Mauda* (= įgrisimas, nusibodimas), *apmaudyju* jam, *malda* ... Šaknis *ku*, pereidama į *kar*, daro žodžius: *karas*, *Krieg*, *karauti*, *karalius*, *karūšis* (lenk. *chorąży*), *karūna*. Slaviški *kral*, *korol*, *król* gavo pradžią iš lietuviško žodžio *karalius* (pp. 59, 60).“

„Substantyvas *mergė* Magd ... yra vienos šaknies su žodžiu *margas*, *murgas*, žemės plotas ($\frac{2}{3}$ dešimtinės), per dieną užiriamas. *Margas* ir *mergė* reikia surišti su lietuvių *arti* pflügen ir lotyn. *ager* laukas, dirva. Lietuvoje, stambeldžių laikuose, margrafai buvo vadinami *mergapačiais* (!), t. y. mergių ponais. *Mergė* reiškia žemę išartą, surėžytą, išardytą, o *merga* yra tokia žmogystė, kuri tarytum suarta, nelyginant dirva (p. 61).“

„*Rurikis*, *Rurik* (= *urrikis*, *arrikis*!) = didžiulis, tobulas vyras (p. 65). *Sūdyti* (= teisti) yra sutrumpintas iš *sundyti* (= sverti, svarstyti; sunkinti!). Teip pat *sūdas* = *sundas* ir *sūdzia* = *sundžia*. Lygšiolei šitų žodžių rašyba buvo klaidinga: reikia rašyti *sūdyti*, *sūdas*, *sūdzia* (p. 47).“

„*Sūdyti* salzen, yra sutrumpinimas žodžio *surdyti* = *sūrus* ir *dyti* (= daryti, dirbti!). *Sūris* Kase kilo iš *su* + *ūris* ir reiškia suspausta, sustumta daiktą. Čia pat priguli adjektyvas *siauras* ir substantyvas *svirnas* (= *su* + *irnas*, p. 48) ...“

Visa M. Ak—iaus knygutė pilna šitokio „lygšiolei nežinomo mūsų lingvistams“ mokslo. Vargu kam bus suprantamos visos tos palaidos smulkmenos, kurios visiškai nepanašios į fonetikos mokslą, randama specialistų darbuose. Kaip iš-tikro suprasti tokį mokslą: „ilgas, iltis, arti, jautis turi vieną šaknį“? Čia galima tikėtis arba netikėti, bet jei kalbama būtų apie supratimą arba nesupratimą, tad reikės pasakyti, juog paprastas žmogus negal viso to mokslo suprasti. Teisybę sakant, čia nėra mokslo, čia vieni išvedimai, ne smegenų, bet „ikvėpimo“ sudiktuoti; užtai-gi žmogaus smėgens ir negali jų suprasti.

Jei kas pasakytų, kad vienintelė „šaknis“ mūsų kalbos esant balsė *a*, turėtų tiek pat teisybės, kaip ir M. Ak—ius su savo *u*. Prijimdami tokią šakninę *a*, galėtume teip „protuoti“: „prie *a* prisideda *p* ir iš-eina *pa* (*padas*), toji *pa* pereina į *ba* ir iš-eina *batas*, kurio suomuo yra *bat* iš šaknies *ba*; *ba* pėrėjo į *bo*

ir išėjo *boba*, iš kurio slavai pasidarė žodį *baba*, etc. ...“ Prieš šitokią protavymą galima būtų pasakyti tiek pat, kaip ir prieš nurodytą velionio M. Ak—iaus „teoriją“. Todėl šiteip formuluoju visą savo nusprendimą: 1) Ak—iaus fonetikoje (fonologijoje) nėra nė kiek tikro mokslo — autorius neturėjo nė kokio išmanymo apie sulyginamąją gramatiką, apie sutvėrimą žodžių iš šaknies, suomens, sufikso, fleksijos, 2) autorius neatskiria žodžių tikrai lietuviškų nuo tų, kuriuos mes prisijėmėme iš svetimų kalbų (sulyg. *sūdzia*, *sūdas*, *karalius* etc.), ir 3) jisai bereikalo išranda mūsų kalboje tokius žodžius, kaip antai *dyti*, *jietis*, *mergapatyts* ...

Kaip keistas visas šis mokslas, teip pat istabi ir pati Ak—iaus rašyba. Minkštumas priebalsių jo rašyboje išreiškiamas tam tikrais ženkleliais po priebalsėmis (žodžiai *dvėsti*, *rinkti*, *mergė* turi tokius ženklelius po *v-t*, *r-t*, *m-g*); žodžiai *avis*, *žūvis*, *buvo* rašomi su vokiška *w* (po trumpųjų balsių), *būva*, *piūvis* — su lotyniška *v* (po ilgųjų balsių); žodžiai *pieva*, *šienas*, *vienas* vietoj *ie* turi tam tyčia sutvertą raidę, panašią į augštininką *a*; žodis *Vokietys* turi ant *o* brūkšnelį, ant to brūkšnelio kirtį (acc. acutus), po *k*—suminkštino ženklių, vietoj *ie*—naują raidę, po *t*—suminkštino ženklių, vietoj *y* stovi *i* su laužtiniu brūkšneliu ant viršaus; žodis *Vilkmergė* turi keturis laužtinius brūkšnelius (ant *l*, *k*, *r*, *e*), du akcentu (ant *l* ir *k*), tris suminkštino ženklius (po *v*, *m*, *g*). Apie tokią rašybą sunku ką kalbėti iš-tikrųjų ...

Iš viso minėtosios knygutės turinio geriausiai parašytas prakalbos straipsnis, būtent p. V. Gaštovt'o darbo M. Ak—iaus biografija (VII—XI). Pasinaudams iš tos progos, čion padodu apie jį kelias žinias, kurių nėra „Lietuv. raštuose ir raštininkuose“.

M. Ak—ius gimė 1828 m. Čiuoderiškių kaime, Mariampolės parapijoje, Suv. gub. Jo tėvas, išsiųstas per maištą 1830 m., mirė toli, svetimam krašte. Motina augino mažą sūnelį, laikydama mokintinių gyvenimus, Mariampolėje, kur Mikakalojus ir pabaigė 4-ių klasių mokyklą. Tuo pasibaigė jo iškalos-mokslas, nes motina, gyvendama savo rankų darbu, negalėjo atiduoti jo gimnazijon, nė paskui universitetan. Tokiu būdu visą mokslą M. Ak—ius turėjo įgyti pats per save, per savo paties darbą ir nepaprastą mintrumą. Budamas kelerius metus guvernieriu, namų mokinioju, jisai darbovosi, kiek įmanydamas, kad tik padidintų savo apšvietimą.

1859 m. M. Ak—ius buvo jau Kurše. Štai ką jis rašė iš ten vienam savo giminiečiui: „Renku lenkiškai-lietuvišką žodyną, tyrinėju lietuvių kalbą sulygindamas ją su sanskritiška, grekiška, lotyniška, slaviška, gotiška ir kitoms kalbomis. Čia Kurše neturiu nė kokios pareigos, čia gyvendamas noriu tikrai gerai pažinti latvišką kalbą. Dabar verčiu iš grek. kalbos į lenkišką Herodotą ir Homerą ir apdirbu poematą, kuris neužilgo rasi bus ir išspausdytas. Rengiuosi ir prie lietuvių gazetės, del kurios vyskupas M. Valančiauskis jau padavė ministeriui apšvietimo ir prašymą. Redakciją tos gazetės paveda man.“ Baigdamas tą laišką, jis dar pridėda: tapiau literatu, ne garbės jieškodamas, ne del kokių niekniekių; ne, aš noriu nešti naudą savo žmonėms, Lietuviams, tarp kurių gimiau ir išaugau.“

Gaila, kad visus tuos pradėtus darbus pertraukė maištas (1861—1863 m.), po kurio Ak—ius turėjo išsikelti iš savo tėvynės. Ten, svetimam krašte Ak—ius dirbo, norėdamas įsigilinti į lingvistiką ir ypač į lietuvių kalbą. Kaip prieš maištą, teip ir dabar rasi

nėjo į lenkiškus laikraščius visokių straipsnelius daugiausia apie Lietuvą (1869 m. į Lvovo „Mrówka“); jis parašė ir pasergėjimus prie Lelevelio Lietuvos dievų, patekusius į V tomą što istoriko darbų.

M. Ak—ius, kaip ir kiti emigrantai, prityrė daug vargo ir bėdos. Iš visų jo laiškelių matyti, kad jis matė daug nelaimių ir buvo labai išsiilgęs savo krašto ir savo žmonių. Nukentėjęs per Lenkmetį už Lenkų idėją, jis visuomet buvo didelis Lenkų bičiulis. Del tos priežasties Lenkai gana dažnai primena mūsų veikėjams A—iaus gyvenimą, kurs „mokėjęs mylėti bendrą tėvynę — Lenkiją ir nenorėjęs pertraukti to, ką teip stipriai surišę tiek garbingų bei nelaimingų amžių.“ M. Ak—ius mirė 26 d. Rugsejo mėn. 1887 m. Paryžiuje, kur paliko pačią, du sūnu ir dukterį. K. Ob.

Du Nezabitauskii. Šią vasarą į mano rankas pateko manuskriptas su visokioms smulkmenomis, rašytas Telsiuose 1851 m. („Trets dwejats łaksztu ape Źamajtiu niekniekium“). Kam priguli šis rankraštis, tuo tarpu nežinoma, bet matyti, kad jo autorius buvo gerai pasižinęs su Lietuvos to laiko literatūra ir rašytojais. Taigi tam rankraštyje yra paminėtu du mūsų rašytojų, apie kuriuodu nieko nesako autorius „Lietuv. raštų ir raštinkų“; apie tuodu Lietuvos rašytoju, dirbusiu gana senai, paduodu dabar pagal tą rankraštį žinią ir tikiuosi, kad tie, kurie stovi arčiau prie tikrųjų šaltinių, netrukę suteiks apie tuodu vyru daugiau žinių. Mano surašomos čia žinios yra tik vertalas vieno lenkiško straipsnelio, patekusio į minėtąjį rankraštį.

Kajetonas-Liubič Nezabitauskis (Niezabitoski) gimė 1800 m. 8 d. Rugsjučio, Kulotų sodžiu, Źemaičiuose. Pabaigęs b. Vilniaus universite mokslus, N—kis nuvyko 1825 m. Varšavon, kur tuojau tapo ministerijos apšvietimo adjunkt, paskiaus gavo vietą sekretoriaus ir referento skyriuje valdžios-cenzūros, kurioj lygšiolei (1851 m.) tebeliekti per viršininką to paties skyriaus. Šitai jo mokslo darbai, kurinos jis labiausiai tyrinėjo ir tyrinėja: 1) *Źemaičių istorija*, 2) *Źemaitiškai-lietuviškias* (= lietuviškos kalbos) *žodynas ir gramatika tu Kalbų* (= tos kalbės), rankraštis, apie kurį paminėta Maltebran'o raštuose, Leonardo Chodžko's naujai išleistuose Paryžiuje, su antrašu „Tableau de la Palogne“. *Nezabitauskis* išspaudė: 3) *Naujas mokslas skaytima diel mažu wayku Źemaycziu yr Lietuwos*, Vilnius, 1824 m.; 4) *Apey Bytes* su vardu savo brolio praloto *Cypr. Juoz. Nezabitauskio*; šitą veikalėlį paskyrė grafui Rumiancev'ui, kurio prikalbamas stropiai tyrinėjo Źemaičių kalbą ir istoriją ir atliko aukščiau minėtus darbus; pagaliaus už tuos darbus gavo nuo Aleksandro I brangų žiedą; 5) *Dziennik naboženstwa* (maldu dienraštis), Varšava 1825 m., perspausdytas Vilniuje, su vardu arcivyskupo Voroničo; 6) *Godziny nabožnego rozmyšłania* (maldingų apmąstymų vėlandos), Lipsk, 1826; 7) *Rys žycia i wybór pism Stanisł. Leszczyńskięga, króla Polskiego* (Gyvenimas ir raštai Stanisł. Lešč—io, Lenkų karaliaus), Varšava, 1827; 8) *Arwed-Gillenstjern, romans Van-der-Valda*, ten pat, 1827, du tomu; 9) *Rozrywki z historyi naturalnej* (pramogėlės iš prigimties mokslo), ten-pat, 1829; 10) *Bitwa pod Nawarynem, powieść przez Moke* (Kova ties Navarinu. Moke's apysaka), ten-pat, 1830; 11) *Filozof krześcijanski* (krikščionių filosofas), ten-pat, 1830; 12) *Pocziwy koležka* (geras draugas), *romans Kock'a*, ten-pat, 1834, keturi tomai. Nuo 1835 metų išleisdo *Kalendarz powszechny* (visatinį Kalendarin), ant pavidalo garsingiausių prancūziškų

almanachų; šis raštas labai naudingas ir gražiai redaktuojamas, kaip tikt pasirodė — buvo mielai suktiktas daugelyje laikraščių. Dar Nezabitauskis rašydavo yvairius straipsnius Vilniaus ir Varšavos dienraščiuose; Varšavos dienraštyje 1829 m. jis išspaudė *Rozmyšłania wieśniaka rolnika o narodach litewskich* (Ukininko apmąstymai apie Lietuviių tautas), su vardu Dyonizo Paškevyč'iaus. 1823 ir 1833 metuose buvo redaktorium „Lenkų nedėlraščio“ (*Tygodnyk polski*), o 1835 ir 1836 m. darbavosi apie išleidimą likusiųjų po numirimo kun. viatoriaus Piotrowski'o, kapucino, rankraščių, 4-inose tomuose, su antrašu *Wybór Kazan* (išrinktiniai pamokslai).

Malonu būtų patirti daugiau žinių, ypačiai apie *Naują mokslą skaytimo, Ukininko apmąstymus, Lietuvos istoriją, lietuv. žodyną* . . . Kiti raštai, jei tik visi jie priguli Nezabitauskiui, mums tuo-tarpū nerūpi, nes jiems negal būt vietos mūsų literaturoje. Teip-pat malonu būtų patirti daugiau ir apie Nezabitauskių (vieno ir kito) gyvenimą, jei tas gyvenimas gali nors šiek-tiek paašškinti apie Lietuvos to laiko naciona-lišką judėjimą ir literatūrą

Man tuo-tarpu arčiau žinoma tiktai N—io knygutė apie bites. Jos žemaitiška kalba, sulyginant su kitais to laiko raštais, labai graži ir gryna. Išsisas antrašas knygutės toks: „*Apey Bytes*“. Surinkimas dasekimu par mokintus žmonias, senowias amžiose tikray daritu apey bytes, o par kunigo Kluko Kanau-niko Kruszwickojo metuose 1780 Warszuwoje lenkiszky yszdrukawotas, yr diel Lenku yszdotas. O dabar pirmo siki ant lezuwio letuwiszky-Źemay-tiszko par kunigo *Cypriono Juzapo Niezabitauskis*, Kanau-ninko Minskojo, Prabaščziu Welonos pargulditas yr metuose 1823 ing drukarnia, diel yszspaudimo ant kningų raszto padotas. Wilniuje, 1823, in 8°, p. 4,74 ir 4.“

Paskirdamas knygutę grafui Rumiancev'ui, „l'Abbė Cyprien Joseph Niezabitoski“ tarp ko kito teip sako prancūziškoj prakalboje: „Jūsų (= grafo R—o) duosnumas siekia ir Lietuviių arba Źemaičių kalbą, kuri šiandien pritraukia atidą garbingiausių filologų. Šitoji kalba paskaitys Jūsų Excellenciją per savo pirmąjį at-tatytoją (Restaurateur) ir ateisenčios kartos bus už-tat tikrai Jums dėkingos. Todėl leiskite man paskirti Jums šį mažą darbėlį, parašytą Źemaičių kalboje, tokiam garsingame laikmetyje; šis darbėlis turi reikšti mano giliausią del Jūsų garbę ir begalo didelį dėkingumą; yra tat išreiškimas jausmų visų Źemaitijos gyventojų už Jūsų maloningus rūpesčius apie gelbėjimą nuo prapulties ir platinimą štos senoviškos kalbos, už pavedimą šito trūso daugeliui literatų, tarp kurių mės skaitome ir tokį vyrą, kaip profes. Łoboyko.“

Iš p. S. Baltramaičio „Сборникъ библиогр. матерiаловъ“ (Peterb., 1891) pajimame istisą antrašą ir augščiaus minėto elementoriaus: „*Naujas mokslas skaytima diel mažu wayku Źemaycziu yr Lietuwos* su 51 paweiksłays. Teypogi atsirand czion wysokias reykalingas małdas, mokslas krykszcczioniszkas yr ministrantura par *Kajetona Niezabitauskis* mokitini akademios Wilniaus.“ Wilniuje, 1824, in 8°, p. 24. „Gale knygutės yra priežodžiai ir bibliografiškos žinios apie lietuvių knygas, o prieš antrašą trumpa prakalba „Waykeley mano“ (Baltram.).“ A. Gerulaitis.

— Aš esu pus-Lietuvė, arba pus-Lenkė; galiu būti Lietuve ir Lenke; jeigu duosi man obuolį, tai busiu, kuom norėsi ir jeigu mokėsi prisžiūrėti manę...

Pakraipiau galvą, prispaudęs su apatine lupa viršutinę, ir atsitraukia.

Trečioji dievaitė nieko nesako — stovi, palenkus į šalį galvą, ir su smilium krapšto medžio žievę. Išto pažinau, kad ji gryna Lietuvaitė — net nudžiugau. Nesulaukdamas vienok jos prašnekant, pats užklausiau:

— O tu, dėdiene, ar malonėtum obuolį? ką?

— *Tigi* (t. y. tai-gi).

— Ar intum iš manęs?

— *Tigi*.

— Ar tu Lietuvė, ar Lenkė?

— *Tigi*.

Išsijojau, išverčiau akis ir nežinojau, ko toliaus klausti. Da — sakau — pasikalbėsiu, palukėjęs. Net man graudu pasidarė.

— Mergele, tu mano brangžolėle! pasakyk, ar...

Nežinia iškur atsirado tuomi tarpu P. A. ir kaip riktels: O tu varpininke! ar tu vėl lendi kib. ?!! — tai né nelaukiauo galo ir ėmęs pabudau.

Nepasakysiu P. A. *ačiui* už tai, kad išgąsdino manę ir nedavė toliaus pasikalbėti su dievaitėmis ir nors sapne išrišti klausymą „lietuviškos šeimynos“. Arba vėl su tokiu P. A. tvirtinimu, buk aš pasikėsinęs ant moterų estetikos. Anaip to! Aš su dėdienėmis visada kuošvelniausiai — tegul jos pačios pasakys, ar kada-nors prieš moterų estetiką prasikreipiau. Teisybė, pasitaiko kartais, ypač „skubinant rašyti“, kad išsprusta koks žodelis, kurį galima dvejojai aiškinti, bet kam-gi tuojaus griebtis prie išvirkščios pusės? Jeigu žinočiau, kad kas man įtikės, tai tvirtinčiau, jogiai P. A. yra pats pasikėsinęs ant moterų estetikos, nes liepia joms išvirkščiai aiškinti „išsprūdusius“ žodžius, atkreipdamas ant jų visų akis. O da nori pagadinti dėdienių akise mano gražią, rupestingai užpelnytą reputaciją! Mat ir dabar, manydamas apie dėdiene, esu teip švelnus ir geras, kad galėčiau pasakyti net *culpa mea*, jeigu kas norėtu atkartoti P. A. apkaltinimą, manęs.

O kad aš nesikėsinu ant moterų estetikos, ypač tu, ką „neskaito Varpo“, tai tegul reiškia teipgi faktai, kur aš šnairuoju ant visų dalykų, priešingų tai estetikai. Tuojaus paaiškinsiu. Visados su pasigerėjimu žiurėdamas ant „mėlynakių“ ir turėdamas tame dalyke gerai išmiklintas akis, užtėmyjau, kad mus Kaimų „mėlynakės“ tankiaus ir tankiaus pradeda vartoti nematytą kitą-syk kaimuose inkvizicijos prietaisą, vadinamą gorsetu, skaisčių veidą teršia visokiais tepalais, dažiniais ir kitokiomis kalkėmis ir dumia papirusus. Kiekvieną kart, kada patėmiju minėtus dalykus, jautri dėl „mėlynakių“ mano širdis skaudžiai superšti. Nekalbėsiu né apie istoriją gorseto, kuri pramanė vienas kalvis apkaustymui savo pačios-vydragos, né apie didelį gorseto vodingumą moteriškės organizmui, kas atsiliepia net ant „klausymo šeimynos“ — mano dalykas šiuomi žygiu tik estetika. Mano ir viso svieto nuomonėje idealu sudėjimo moteriškės kuno yra dievaitė Venus, o ne širšė. Toje vietoje, kur širšė persmaugta, Venus plati. Gorsetas gi iš moteriškės-Venus padaro moteriškę-širšę. Ergo priešinasi estetikai ir tegul prasmenga! Tepalai visoki ir barstymai, kuriuos — net gėda pasakyti — išmaino retkarčiais mus kaimo neišmanėlėms neišmaneliai aptiekoriai ant meilės, padaro iš gyvo, gražaus veido veidą molinį ir į trumpą laiką teip sugadina odą, kad paskiaus

jokiū būdu negalima jos atgriebti — ergo ir šitie dalykai nesutinka su estetika ir tegul prasmenga! Žinoma, augščiaus minėti daigtai vartojami „mėlynakių“ tik dėl pasicivierijimo ir atėję yra i kaimus nuo miesto šlebių. Kas kitas su miešionėmis: ju daugumas turi ramstyti sukliurusį kuną, turi užvaduoti stoką gamtos dovanų išmislais, turi išblyškusi, suvytusį lašnotą veidą tēplioti visokiomis plyniomis, bet, kaipo tikras žiniunas, tvirtinu, kad visos tos plynios ir ramščiai mūsų skaisčioms „mėlynakėms“ visai nereikalingi. Jeigu jau tiek išsišnekėjau apie nepritinkančius „mėlynakėms“ dalykus, tai pasakysiu ir apie papirusus — ir juos jau žinda kaimo merginos. O jus mergelės! kad jus žinotumėte, kaip bjauriai išrodote, leisdamos per savo gražias lupas smirdančius dumus, tai išsizadėtumėte papirusų ant amžių amžinųjų. Su tais brudais papirusais verčiate mane, didžiausią garbintoją jusų, net prie negražių prilyginimų, o ką aš kaltas? Matydamas „mėlynakės“ dantise papirusą, tuojaus manau teip: kiaulei vainikas, karvei balnas, o lietuvaitėi papirusas . . . visai netinka.

Vargu šituos žodžius skaitys kaimo merginos. Tai gi ne tiek joms rašiau pamokslą, kiek priminimą intelligentams, idant gintų „mėlynakes“ nuo anų „nepritinkančių“ dalykų, neduotų jiems kaimuose prigyti.

Birštonas.

(Pabaiga.)

Kad Birštone nebutų nuobodu gyventi, p. Kvintas ant vasaros pargabena muziką, kuriai moka 1000 rublių, muzika drožia kasdien: nuo 6 iki 9 val. iš ryto ir nuo 5 iki 8 val. po pietų. Toliaus, dusyk per nedėlią vakarais šokiai: nedėlioms šoka užaugusieji, o ketvergais vaikai, bet tada maišosi ir suaugę. Parke yra krocketas, gigantai, kliubai, supynė, kegliai, vis tai, sulygintinai, pigiai kaštuoja. Kas nori, mokinasi salėje ant fortepijono, už tai užsimoka; dainuoja, ima lekcijas gimnastikos, žinoma ant galo, kas mėgsta, laipioja po kalnus, vėžinasi po Nemuną, važiuoja pasivaikščioti į mišką kitapus Nėmuno; seniai, o teipos-gi ir kiti vyrai, susėdę po pavėsiu kortomis lošia. Tai ir visos dienos darbas suvažiauvusios publikos.

P. Kvintas skundžiasi, kad jo pelnas vis mažinasi. Išžiūrėjęs gerai į Birštoną, turi pripažinti, kad kitaip né negali buti: 1) dėl to, kad oras drėgnokas, o sergančiam žmogui tai jau negera, užtai tuli daktarai ir nerodyja savo pacientams į Birštoną važiuoti; daugiausiai teip daro, dėl šios ar tokios priežasties su p. Kvintu; 2) prie pat Birštono nėra miško, o tas dalykas sergančiam žmogui svarbus yra: visi žinome, kaip sveika žmogui geras oras ir kaip lengva sveikatai, jeigu žmogus gauni pakvėpuoti čystu oru; o kilnotis kasdien į mišką į anapus Nėmuno ne visiems miela, o jeigu žmogus turi šeimyną, tai brangiai kaštuoja; 3) pritinkančių nebrangių gyvenimų Birštone beveik nėra; padarytuose iš lentų hoteliuose publika gyvena tik per prievartą; 4) ir be to į Birštoną nėra geros komunikacijos, pri to ir pigios, o įtaisyti ją galima, reiktų tik skatiko pridėti; 5) p. Kvintas turėtų pasikviesti į Birštoną gerą, apsišaukusį daktarą: pas tokį daktarą važiuotų daugiau ir ligonių, pertai ir p. Kvintas daugiaus pelno turėtų; o dabar jau keli metai Birštone yra prie vandenų daktaras, kuris jokių nuopelnų neturi ir publikai nepatinka; žinoma, prie tokio daktaro publika né nesipuola. P. Kvintas jug galėjo patė-

myti, kad kaip Birštone budavo dr. Radeckis, tai suvažinodavo kur kas daugiau žmonių. 6) Reik pasakyti, kad Birštoną mažai kas težino: p. Kvintas turėtų garsinti Birštoną po laikraščius, atspausdinti knygučių su aprašymu Birštono vandenų ir išsiuntinėti tas knygutes į visas puses; o dabar apie tokius atsitikimus pasakojant, girdi: užklausia kas nors ištoli apie Birštoną, tai p. Kvintas arba suvis neduoda atsakymo arba atsako kas-žin kada. Čia nekalbėsime apie daugelį kitų mažmožių, ant kurių p. Kvintui savo akis teip-gi reiktų atkreipti. Tegul p. Kvintas neužmiršta, kad Birštonas turi didelį konkurentą, Druskininkus, Gardino gub., teip-pat ant Nemuno kranto; ten suvažiuoja jau tukstančiai žmonių, nors pagal tulų daktarų atsišaukimą Birštono vandens geresni už Druskininkų; todėl, Birštonas turi gerai susistiprinti, jeigu nori kovoti su Druskininkais; gaila tik, kad p. Kvintas — žmogus be inicijatyvos. neapsukrus; jis tik laukia, kad skatikas pats plauktų jam į kišenių, o pridėti skatiko prie nieko nenori.

Birštone ir aplink jį Lietuviai gyvera. Užtai nusistebėjau patyręs, kad Birštono klebonas lietuviškai nemoka, o per tai jau kokia 10—12 metų žmonėms pamokslų nesako, kito-gi kunigo Birštone nėra; dabar klebonas pramokęs lietuviškai tiek, kad galės šaip-teip evangeliją lietuviškai perskaityti. Kiek sykių bažnyčioje ir pats buvan, bet negirdėjau klebono pamokslą sakant. Reik stebėtis, kad dvasiška valdžia ant to nežiuri; klausian vieno kunigo, kodėl teip darosi; jis man atsakė, kad Vilniaus gubernijoje esą daug kunigų, kurie lietuviškai nemoka, per tai nelengva esą paskirti, kur reik, kunigą lietuviškai mokantį. Tegul tai bus teisybė, nės Vilniaus gubernijoje į kunigus eina bajorai, miestiečiai, abelnai sakant sulenkėję Lietuviai, ukininkų vaikų ne daug pastoja į seminariją todėl, kad ukininkai ten kur kas prasčiau gyvena, nekaip Kauno arba Suvalkų gubernijose; bet vis daug turi buti ir kunigų Lietuvių ir visados galima paskirti į grynai lietuvišką kampa, kaip Trakų pavietaš, kunigą lietuviškai mokantį; jeigu, padėkime, būtų tai negalimas daiktas, tai dvasiška valdžia turėtų prisakyti skiriamamjam kunigui, kad jis kuogreičiausiai lietuviškai išsimokintų, o žmogui, gimusiam ir užaugusiam Vilniaus gubernijoje, ypač da sulenkėjusiam Lietuviuvi, nesunku būtų tai padaryti; tik lietuviškai išmokęs, toks kunigas galėtų prideraniai pildyti savo pareigas. Tokius kunigus, kuriems sunku lietuviškai išmokyti, dvasiška valdžia, rodos, turėtų skirti į tuos Vilniaus gubernijos kraštus, kur žmonės ne lietuviškai kalba: nės kas iš tokio kunigo? Nės jis pamoslų sako, nės kitų savo pašaukimo pareigų pildo ir dagi per 10—12 metų negali lietuviškai išmokyti? Per tiek laiko žmogus nenorėdamas ir niekad lietuviškos kalbos negirdėjęs, rodos, išmokyti lietuviškai kaip reik! Nėra ką stebėtis, jeigu tokiose sąlygose žmonės ištvirksta ir pradeda nuo tikėjimo atsalti; Vilniaus gubernijoje teip ir dedasi, o dvasiška valdžia neturėtų ant to per pirštus žiūrėti . . .

Kiek užtėmyjau, apie Birštoną platinasi ir lietuviškos knygutės: vieną kartą man reikėjo važiuoti į Trakų pavieta už keliolikos verstų nuo Birštono; pasisamdžiau ukininką iš pat Birštono; buvo tai žmogutis nuskuręs, apsilvilkęs sermėga (vidurvasaryje). Važiuojava mudu per lauką; žiurau, viename daikte ant lauko kas-žin kada išvežtas mėšlas ir jau suvis išdžiuvęs. „Negerai daro žmogus, kad duoda saulei teip išdžiiovinti mėšlą ant lauko“, tariau aš į ukininką.

— „Teisybė, teisybė“, atsiliepė jis, „teip ir ukininkas rašo: sako, kaip tik lauką užmėžiai, tuojaus jį ir užark, kad mėšlo saulė neišdžiiovintų.“ — „Koks ukininkas teip rašo?“ paklausiau. — „Pas mus čia atneša tokias knygutes, tai mes jas perkame ir skaitome“, atsakė jis. Tada aš supratau, apie ką ukininką žmogelis kalba.

Ant galo, turiu pridurti, kad Birštone mes turime savo vandenį, nors šokių-tokių; gyvendamas ten, jautiesi kaip namie. Pereitą vasarą Birštone maudėsi kėlios ukininkės ir ukininkai iš Suvalkų gubernijos; už vanias jie kaip visi mokejo; kaimiškai pasirėdžiusios tos moters ir vyrai vaikščiodavo sau po parką; miestelyje, turbut, ir daugiau atvažiuosiu Lietuvos-ukininkų gyvena, nes ne sykį teko matyti atvežant tokius ligonius. Lietuviai, gal but, daugiau galėtų naudotis iš Birštono vandenų, kad tik mūsų daktarai daugiau žinotų apie tuos vandenį; gaila tik, kad nėra knygučių, kuriose būtų parašyta apie Birštono vandenį. Vieną kart nuėjau į vandenų kontorą ir prašiau, kad man duotų arba paroduotų tokias knygutes; ten gavau atsakymą, kad esąs tik vienas ekzemplierius knygutės dr. Radeckio, kuris ištyrė Birštono vandenį ir plačiai apie tai parašė, o daugiau knygučių nėra. Mat, kaip p. Kvintas pats sau kenkia: rodos, ne kas-žin kiek kaštuotų parsikviesti gerą daktarą, kad jis padarytų chemišką analizą Birštono vandenų ir duotų apie juos atsišaukimą; paskui atspausdinti apie tai daug knygučių, išsiuntinėti jas daktarams, į laikraščių redakcijas, prisijusti jas tiems, kurie nori žinoti apie Birštono vandenį; arba, jeigu p. Kvintas nenori to daryti, tai galėtų bent antrą kartą atspausdinti dr. Radeckio knygutę, kuri jau keliolika metų kaip išėjo. Jeigu p. Kvintas visame kame elgsis teip, kaip ikišiol, tai Birštonas turės suvis nusmilti. — *U. R. B. Balandis.*

Iš Lietuvos.

Krakinavas (Panevėžio pav., Kauno gub.) Kituose lietuviškuose laikraščiuose randame atsišaukimus į daktarus Lietuvius, idant jie bejieskodami duonos svetimuose kraštuose, neapleistų tokių vietų, kaip neperseniai atsirado Krakine po a. a. drui Nekrašini. Mielai pritariu tokiems tvirtinimams ir priduriu dar, kad Krakinavo apygarda butinai privalo vieno veiklaus Lietuvosio, vienok negaliu nenurodyti tulų sunkenybių, kurios iš dalies išteisina tokį nesiskubinimą mūsų daktarų užimti tą gerą vietą, per ką Krakinavė atsisėdo Žydas Golombek's. Krakinavo apygarda — tai yra teip vadinamoji „Liauda“, apsėstą vienų bajorų, kurių dėlei permainingi tikėjimai tai ne tokis didis nusidėjimas, kaip kad pripažinti buties tiesą lietuviškai kalbai. To kampo gyventojai, nors patys nuo senovės tikri Lietuviai (tai liudyja ir jų grynai lietuviškos pravardės), vienok per lenkišką kalbą teip primirko lenkystės, kad kiekvienas laiko per negarbę mokėti „chtopskos movos“ (prasčiokų kalbos); teip jie vadina Lietuvių kalbą. Teisybė, retas ir tosupranta lietuviškai. Dagi šalymais gyvenantieji „Liaudos“ kaimynai, sodiečiai, beveik visados, pasigirdami, atsiliepia lenkiškai, jeigu juos užkalbini; ale, ačiu Dievui jų namų ir maldų kalba dar tebepaliko lietuviška.

Toksai Žydas Golombek's, del savo naudos, prisitaikys prie savo pacientų (ligonių) budo ir ne tiktai išsimokins ir vartos lenkišką kalbą, bet dar ko gero, niekam negirdint, išsipazins prieš kelintą esąs lenkystės ir Lenkijos mylėtojum ir gairvintojum, o savo

namų vidaus sienas papuoš paveikslu kokio pirktu lenkiškai apsitaisiusio sentėvio, — ale tegul pasirodo tarp tų lenkininkėlių*) Lietuvis, kurs drąsiai stoja už savo prigimtą, tėvų kalbą, ir pabandytų vėl pradėti gairinti ją tarp tų sulenkėjų, tai jį neapykantos akmenimis užmestų; paleistų apie jį visokias paskalas, visi nuo jo trauktųsi . . . Per tai toks daktaras Lietuvis netektų praktikos ir pagaliaus turėtų iš čion pabėgti, jeigu norėtų pasilikti kas buvęs, arba turetų, del duonos kašnio, išsižadėti savo visos lietuvištos ir pastoti tokiu veidmainiu, kaip anasai Žydas, arba dagi išikuntyti į savo persekiotojų draugystę ir pusti į vieną dudą su anais naujalenkais. O jeigu toksai Lietuvis dėlei savo lietuvištos priverstas būtų pasitraukti iš vietos, tai negana būtų išeiti iš Krakinavo — turėtų ir iš Lietuvos visuu išsidanginti, nesa jo garbė, ir kaipo žmogaus ir kaipo daktaro, taps darkoma ir plėšiama per visą Kauno guberniją. Visi trys priepuoliai t. y. atausimas, išsižadėjimas ir pasitraukimas (ištrėmimas) — tai didelė tėvynės skriauda . . . Tai tokios, pagal mano nuomonę, priežastys, kad mūsų daktarai bijo pulti į tą „Liaudos“ balą, iš kurios bus sunku sausam atsikelti . . . Krakinavui reikia daktaro Lietuvis su itin tvirtoms pažiūromis, garsaus vyro, tikro žinovo visų daktarystos mokslo šakų ir puikaus svietiško apsiėjimo; be to jisai netur vengti bado, tur buti didei kantrus, guvus, ir gabus . . . žodžiu sakant, čia reikia žmogaus, pasinešančio ant anų mokslo ir tikėjimo didvyrių, kurie už savo persiliudyjimus su linksmu veidu dėjo galvą po kardu ir visokius baises kankinimus kentėjo . . . Bet tokie milžinai kasdien negimsta. Todėlei nepadyvykim tų, kurie nori pirmiaus dvasiškai pasistiprinti, kol parėjus esą užtektinat stiprus stoti į nelygią kovą su svetimtautišku, per amžius įkvėptu fanatizmu. *S. Liudvilas Terremont.*

*) Ne paniekimo dėlei „Liaudos“ puslietuvius čionai pavadinau „lenkininkėliais“; ale-gi, susimildami, kaipgi kitaip gali vadinti tokius Lenkus, kurie, paveizdan, štai kaip kalba: „pšivionš kuonia duo baslia, sam kuoc duo vidura“, arba dar pikčiau „podavatem pšecieduceliovii (suprask — viršininkui) prošenie, a on mine otkazai.“

Smulkmenos.*)

I. Korespondentas.

Du draugu, susėdusiu už stalo, geria sau arbatą. Lauke staiga pakyla trūkšmas. Girdėti riksmas, keiksmas, dejavymai, juokai.

— Ten muša ką, — tarė vienas, per langą pažiūrėjęs.

— Ką? Piktadėja? galvažudį? — paklausė antras.

— Brolau, klausyk, ar šioks ar toks, o vis tik reikia gelbėt, jug be sūdo negalima-gi žmogų plėšyt.

— Kad muša ten ne galvažudį.

— Ne galvažudį? Tai vagį? vis tiek jį reik atimti.

— Ir ne vagį.

— Ne vagį? Tai kasierių, advokatą, žydą ar redaktorių, ar ką? . . . o vis eikiva išgelbėt!

— Ne . . . Tai muša korespondentą.

— Korespondentą? Hm . . . žinai ką: pirma išgerkiva arbatą.

II. Du lobininku.**)

Kada prie mąnės kalba apie Rotšildą, kad jis iš savo milijonų duoda tūkstančius ant auginimo vaikų,

*) Iš Turgenovo „Стихотворения въ прозѣ“.

***) lobininkas = bagočius, lobis = bagotystė; sulyg. laukas — laukininkas, darbas — darbininkas . . .

ant gydymo ligonių, ant pavargėlių, — aš giriu ir džiaugiuosi.

— Bet girdams Rotšildą, aš negaliu užmiršti to žmogelio, kurs savo sulūžusioj' trobelėj' priglandė pavargėlę našlaitę.

— Pajimsiva mergaitę — kalbėjo senė — paskutinis skatikas reiks išduot ant jos, nebus už ką né druskos nusipirkti, barščiams pasisūdyt.

— O mės juos . . . ir be druskos, — tarė senis.

Toli šaukia Rotšildui ik' tam žmogeliui!

III. Dangaus balius.

Vieną kartą Augščiausia esybė savo dangiškuose rūmuos kėlė balių. Visos dorybės buvo užprašytos. Vyriškių nekviatė . . . tik vienas moteris. Jų prisirinko labai daug — didžiųjų ir mažųjų. Mažosios dorybės buvo smagesnės ir meilesnės už didesias; bet visos rodės' linksmos ir gražiai tarp sávės šnekučiavo, kaip prider geroms giminėms ir pažįstamoms.

Bet štai Augščiausias šeimininkas pamatė dvi graži moteri, kuriedvi, rodės, visiškai nepasipažino.

Šeimininkas paėmė vieną jiedviejų už rankos ir atsivedė pas kitą.

„Geradėjystė“ — tarė jis, parodęs ant pirmosios.

„Dekingystė“ — pridėjo jis, parodęs ant antrosios.

Jiedvi abi labai nusistebėjo: nuo pat pradžios pasaulės — o tai labai ilgas laikas — jiedvi susitiko pirmą kartą.

IV. Necessitas—Vis—Libertas.

Bareljefas.

Augšta, sudžiūvus senė, su gelezine galva, akla, eina dideliais žingsniais ir sausa, kaip nendrė, ranka stumia pirma sávės kitą moteriškę.

Ta antroji-augšta, stipri, placių pečių, su mažiulėle galva ant drūto, kaip buliaus, kaklo — teip-pat akla — pirma savės stumia mažą išblyškusią mergaitę.

Tik ta viena mergaitė mato; ji spyriuojasi, atsiska atgal, kelia savo laibas gražias rankytes; jos akutės verda, veidas reiškia drąsą ir nepakantrumą . . . Ji nenor klausyti, nenori eiti, kur ją stumia . . . o bet gi tur klausyt ir eiti.

Necessitas—Vis—Libertas.

Kas išmano tegul skaito. *A. iš B.*

Pinigus, gromatas ir rankraščius į „Varpo“ bei „Ukininko“ redakciją siunčiant, reikia šiokią adresą padėti:

Herrn Dr. Bruažis, Tilsit. (Ostpreussen).

Įtalpa Nr. 11 ir Nr. 12.

Nr. 11: Simanas Dankantas. *P. A.* — Badas. Parašė *Gr. Mačtet'as*, vertė *A. Veliuoniškis*. — S. Daukanto gyvenimas ir raštai. *A. Gerulaitis*. — Simano Daukanto „Budus senovės Lietuvii Kalnėnų ir Žemaičių“. *Joniškis*. — Ką Rusai rašo apie Lietuvius. (Pabaiga.) *N.* — Svečiuos po Lietuvą. *P. A. Svečias*.

Nr. 12: Rusai ir mes. *Joniškis*. — Badas. (Pabaiga.) Parašė *Gr. Mačtet'as*, vertė *A. Veliuoniškis*. — Daukanto atminčiai. *Justins* iš Turčinų. — Pro domo sua. *Mark-bis*. — Kokia tur buti mūsų abėcėla? *Svarunas*. — Kritika ir bibliografija. *K. Ob.*, *A. Gerulaitis* ir *P. Vaidilas*. — Užgandinėjimai ir polemika. *Moteriškė*. — Tėvynės varpai. — Birštonas. (Pabaiga.) *Balandis*. — Iš Lietuvos. *Terremont*. — Smulkmenos. *A. iš B.*